

"SƏS" qəzeti mənim
üçün ən əziz qəzetdir

№ 011 (6936)

Azərbaycançılıq
ideologiyasından milli ideologiyaya

3

SƏS

20 yanvar 2024-cü il.
Qiyməti 60 qəpik

Güclü ordu dövlət müstəqilliyimizin qarantıdır!

Prezident İlham Əliyev: "Bu gün Azərbaycan Ordusu
müharibə dövründə qəhrəmanlıq və peşəkarlıq göstərmiş
Azərbaycan Ordusundan daha da güclüdür"

Xalqımızın şərəf və qəhrəmanlıq salnaməsi!

20 Yanvarın günahsız qurbanı:
ON ÜÇ YAŞLI QIZ

10

Peter Mixalkonun Əli Kərimli ilə
görüşü müəmmalı suallar yaradır

14

Məktəblilər niyə əlavə
hazırlığa ehtiyac duyurlar?

16

Lavrovdan Paşinyana mesaj

11

Qədim tarix və
mədəniyyətimizin
keşikçisi -
"Keşikçidağ" məbədi

13

Ölkəmizin iqtisadi qüdrətinin artması milli ordumuzun möhkəmlənməsinə də geniş imkan yaradıb. Bu gün Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin quruculuğu prosesi Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir və ordumuz inkişaf, təkmilləşmə dövrünü yaşayır. Azərbaycan Ordusu qarşıda duran bütün vəzifələri həll etməyə qadir bir ordudur. Azərbaycan Silahlı Qüvvələri bu gün müasir texnika ilə təchiz edilib, Vətənin müdafiəsinə daim hazır olan yüksək nizam-intizama malik bir quruma çevrilib.

Əbəs yerə deyil ki, ölkələrin hərbi gücü üzrə reytingini tərtib edən "Global Fire Power" 2024-cü il üzrə hesabatında siyahıda Azərbaycan 145 ölkə arasında 59-cu yerdə qərarlaşıb. Reytingin ilk üçlüyündə ABŞ, Rusiya və Çin yer alıblar. Qonşu dövlətlərdən Türkiyə səkkizinci, İran 14-cü, Gürcüstan 84-cü, Ermənistan isə 102-ci olub. Qeyd edək ki, siyahı 60 individual faktor, o cümlədən ölkələrin ordularının hərbi bölmələrinin sayı, maliyyə, logistika imkanları və s. nəzərə alınmaqla hazırlanıb. Bu əlbəttə ki, Azər-

Güclü ordu dövlət müstəqilliyimizin qarantıdır!

Prezident İlham Əliyev: "Bu gün Azərbaycan Ordusu müharibə dövründə qəhrəmanlıq və peşəkarlıq göstərmiş Azərbaycan Ordusundan daha da güclüdür"

Sentyabrın 20-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev xalqa müraciətində qeyd etdiyi kimi, ordumuzun, bütün Silahlı Qüvvələrimizin peşəkarlığı, texniki imkanları bizə bu vəzifəni şərəflə yerinə yetirməyə şərait yaratmışdır və bir daha Azərbaycan əsgəri, zabiti həm yüksək peşəkarlıq, həm də yüksək mənəvi keyfiyyətlər göstərmişdir.

"YAXIN GƏLƏCƏKDƏ BİZİM ORDUMUZ YENİ, YÜKSƏK SƏVIYYƏYƏ QALXACAQDIR"

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev çı-

baycan ordusunun gücüdür.

Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı, Prezident İlham Əliyev çıxışlarının birində demişdir ki, müasir mütəşəkkil ordunun yaradılması Ulu Öndər Heydər Əliyevin Azərbaycan xalqı qarşısında ən böyük tarixi xidmətlərindən biri olub. Ulu Öndər Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdıqından sonra 1993-cü ildən Ordu quruculuğuna başlamaq mümkün oldu. Bu dövrdən etibarən ölkədəki silahlı qüvvələr dövlətin tam nəzarətinə keçdi. Ulu Öndərin rəhbərliyi ilə dövlətçilik ənənələrimizə söykənərək 1993-cü ildən ölkəmizdə həyata keçirilən dövlət quruculuğunun ən şərəfli və parlaq səhifələrindən biri bu gün artan və qüdrətlənən gücü ilə qürurlandırdığımız müasir Azərbaycan Ordusudur. Özünmüdafiə dəstələri və könüllü batalyonlar ləğv edildi və beləliklə, Ulu Öndər Heydər Əliyev vahid komandanlığa tabe olan nizami Azərbaycan Ordusunu yaratdı. Bu gün sabitlik, iqtisadi inkişaf və güclü müasir ordunun formalaşdırılması müasir Azərbaycanın əsas göstəricilərindəndir. Ulu Öndər Heydər Əliyev hərbi təhsil sisteminin daha da inkişaf etdirilməsi məqsədi ilə 1999-cu il yanvarın 20-də Hərbi Akademiyanın yaradılması haqqında Fərman imzalamışdır. Ulu Öndərin 20 avqust 2001-ci il tarixli Fərmanı ilə Silahlı Qüvvələr üçün kadr hazırlığının təkmilləşdirilməsi məqsədilə Müdafiə Nazirliyi sistemində fəaliyyət göstərən məktəblər Azərbaycan Ali Hərbi Məktəbi, Azərbaycan Hərbi Dənizçilik Məktəbi və Azərbaycan Ali Hərbi Təyyarçilik Məktəbi adlandırılmışdır.

CƏNUBİ QAFQAZ REGIONUNDA ƏN GÜCLÜ ORDU

Dövlət büdcəsindən hərbi sahəyə ayrılan xərclərin dəfələrlə artırılması ordumuzun bütün istiqamətlər üzrə potensialının yüksək səviyyəyə çatdırılmasına səbəb olub. Ali Baş Komandan, Prezident İlham Əliyevin rəhbər-

liyi ilə Silahlı Qüvvələrimizin modernləşdirilməsi, müasirləşdirilməsi, eləcə də, maddi-texniki bazasının ən müasir standartlar səviyyəsinə çatdırılması sahəsində kifayət qədər əhəmiyyətli işlər reallaşdırılıb. Məhz bunun nəticəsidir ki, Azərbaycan Cənubi Qafqaz regionunda ən güclü orduya malik ölkə statusunu daşıyır.

Bu gün Azərbaycanda istehsal olunan bir çox hərbi məhsullar ordumuzun potensialının gücləndirilməsində əsas amillərdən biridir. Ölkənin hərbi qüdrəti və üstünlüyü 2016-cı ilin aprel döyüşlərində nümayiş etdirildi. Vətənə, dövlətə bağlı olan Azərbaycan Ordusu Lələtəpədə, Naxçıvanın Günnüt, Qızılqaya yüksəkliklərinə sancdığı Azərbaycan bayrağı ordumuzun hansı gücə sahib olduğunun təzahürüdür. Mükəmməl texnologiyamız, döyüş ruhumuzun yüksəkliyi, xalq-iqtidar birliyi, həmrəylik Azərbaycanın qalib dövlət kimi adını tarixə yazdı. Tarixi qələbənin qazanılmasında Ali Baş Komandan, Müzəffər Azərbaycan Ordusudur. 44 gün davam edən Vətən müharibəsində qəhrəmanlıq göstərən vətən oğulların şücaəti, mücadiləsi milyonlarla insanlara qələbə sevincini yaşatdı. Prezident İlham Əliyevin özünün də dediyi kimi, O, ata vəsiyyətini, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin ən böyük arzusunu - Qarabağın mənfur düşmənlərdən, işğalçı ermənilərdən azad olunmasını gerçəkləşdirdi.

"AZƏRBAYCAN ƏSGƏRİ, ZABİTİ HƏM YÜKSƏK PEŞƏKARLIQ, HƏM DƏ YÜKSƏK MƏNƏVİ KEYFİYYƏTLƏR GÖSTƏRMIŞDIR"

Böyük Sərkərdəlik, Liderlik bacarığına malik dövlət başçımızın rəhbərliyi ilə Milli Ordumuzun qələbəsi qaçılmaz idi. Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin möhkəm iradəsi və böyük Sərkərdəliyi sayəsində torpaqlarımız işğalçılardan azad edildi. Əlbəttə ki, Azərbaycan Ordusunun gücü dövlətin qüdrətinin nümunəsidir. Silahlı Qüvvələrimiz Prezident, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə daha bir missiyanı uğurla yerinə yetirdi. Azərbaycan Ordusu Azərbaycanın Qarabağ iqtisadi rayonunda keçirdiyi antiterror tədbirlərini uğurla başa çatdıraraq separatçıları təslim olmağa məcbur etdi.

Dövlətimizin başçısının ötən ilin sentyabrın 20-də növbəti tarixi qələbəmizlə bağlı xalqa müraciəti hər birimizi qürurlandırdı. Təqribən, bir gün davam edən antiterror tədbirlərinin uğurla başa çatması nəticəsində Azərbaycan öz suverenliyini tam bərpa etdi.

xışlarının birində bildirdiyi kimi, "Biz bu gün Silahlı Qüvvələrimizi vahid proqram əsasında inkişaf etdiririk və əminəm ki, yaxın gələcəkdə bizim Ordumuz yeni, yüksək səviyyəyə qalxacaqdır. Mən bunu artıq demişəm, bir daha demək istəyirəm, bu gün Azərbaycan Ordusu müharibə dövründə qəhrəmanlıq və peşəkarlıq göstərmiş Azərbaycan Ordusundan daha da güclüdür". İkinci Qarabağ müharibəsindən sonra ordu quruculuğu prosesinin daha geniş vüsət aldığı bildirən Cənab Prezident işğal dövründə ordu quruculuğunun bizim üçün bir nömrəli vəzifə olduğunu qeyd edib: "Ordumuzun, bütün Silahlı Qüvvələrimizin torpaqlarımızın azad olunması üçün hazırlıq işlərinə xüsusi önəm verilir və biz buna nail olduq. Vətən müharibəsi Azərbaycan dövlətinin tam Zəfəri ilə yekunlaşmışdır".

Ən müasir ordu hesab olunan Azərbaycan Milli Ordusu Hərbi Hava və Hava Hücumundan Müdafiə, Hərbi Dəniz və Quru qoşunlarından ibarətdir. Bu qoşun növləri potensial rəqiblə qırıcı və bombardmançı təyyarələrlə effektiv mübarizə aparmaq iqtidarındadır. MDB çərçivəsində Azərbaycan hava hücumundan müdafiə qüvvələrinə malik ən güclü ölkələrdən sayılır. Azərbaycan Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Silahlı Qüvvələrin modernləşdirilməsi, müasirləşdirilməsi, eləcə də, maddi-texniki bazasının ən müasir standartlar səviyyəsinə çatdırılması sahəsində kifayət qədər əhəmiyyətli işlər reallaşdırılıb. Məhz bunun nəticəsidir ki, Azərbaycan Cənubi Qafqaz regionunda ən güclü orduya malik ölkə statusunu daşıyır. Bu gün Azərbaycanda istehsal olunan bir çox hərbi məhsullar ordumuzun potensialının gücləndirilməsində əsas amillərdən biridir.

Bu gün hərbi əməliyyatlar zamanı istənilən nöqtədə düşməne sarsıdıcı zərbələr endirmək qabiliyyətinə malik güclü ordumuz var.

Zümrüd BAYRAMOVA

Mahiyyət etibarilə bir-birinə ayrılmaz tellərlə bağlı olan bu iki anlayışın mənasını bəzən bilərəkdən, bəzən sə bilməyərək qarışdırırlar var. Halbuki bunu dərk etmək o qədər çətin deyil ki, bu gün ölkəmizdə formalaşan milli ideologiya müəllifi Ümummilli Liderimiz olan azərbaycançılıq ideologiyasına söykənir, onun kökləri üzərində təşəkkül tapır. Bu iki anlayışın hər biri tarixi zərurətə əsaslanır. O zərurət ki, əslində azərbaycançılıq ideologiyası formalaşmasaydı, milli ideologiyaya keçid etmək mümkün olmazdı. Azərbaycançılıq ideologiyası dünənimiz idi. Yenəcə bərpa etdiyimiz müstəqilliyin qorunub saxlanması, müstəqil dövlətin, dövlət quruluşunun formalaşması, iqtisadi tənəzzülə uğramış ölkənin dirçəldilməsi, din, dil məsələsi, ümumilikdə isə 70 illik sovet Azərbaycanı üzərində yeni bir Azərbaycan qurmağa çağırış idi.

Milli ideologiya isə bu günümüz, yeni müasir dövrün ideologiyasıdır. Bu, ölkənin çağdaş dövrünə məxsus tələbdir. 33 yaşlı müstəqil dövlətin, həm də 30 ildən sonra bütövləşmiş Azərbaycanın, eyni zamanda hərtərəfli inkişaf edən ölkəmizdə milli zəmində nail olduqlarımıza milli ideologiya fonunda davam etmək deməkdir. Və onu da vurğulayaq ki, ideologiyasız cəmiyyət yox kimidir və istənilən bir ideologiya asanlıqla formalaşmır. Bunu azərbaycançılıq ideologiyasına qədərki dövrlərə nəzər salmaqla əsaslandırmaq.

Bu gündən dünənə baxış

Bu gün ölkəmizin son yüzillikdə formalaşan respublika üsul-idarələrinə nəzər saldıqda görmək olur ki, 1918-1920-ci illərdə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti və 1920-1991-ci illərdə Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikası dövründə bizim xalq olaraq ideologiyamız olmayıb. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin əhatə etdiyi qısa zaman kəsiyində söz yox ki, hansısa ideologiyanın olmaması parlamentin düzgün təşkil edilməsinə, cümhuriyyətdaxili ixtişaşların yaranmasına, bu gün problemini yaşadığımız bir sıra səhvlərin buraxılmasına və bu dövlət quruluşunun məhvinə səbəb oldu.

İkinci respublika quruluşu isə ölkəmizi müstəmləkəyə çevirən sovetlərin hakimiyyəti dövrü oldu. Biz istəməyərək onun burulğanında 70 ilimizi itirdik. Kommünizm ideologiyası altında birləşən 15 müttəfiqdən biri olduq. Və təbii, həmin 70 il sonra əlimizə müstəqillik kimi bir fürsət düşən kimi özümüzə-azərbaycançılığa qayıdacağıq. Lakin bu, o da demək deyil ki, 70 il sovet imperiyasının əsarəti altında biz azərbaycanlı olmamışıq. Azərbaycanlı olmaqla, azərbaycançılıqı səhv salmamaq. Tarix özü şahiddir ki, nə qədər qadağalar, yasaqlar görsək də, nə dilimizdən, tariximizdən vaz keçmişik, nə mədəniyyətimizdən, nə də mentalitetimizdən, milli dəyərlərimizdən adət-ənənələrimizdən. Biz bunları başqa bir quruluşun təsiri altında qoruyub saxlamağı bacaran qəhrəman bir xalqıq. Milli bayramlarımızı, dini mərasimləri keçirməyi, adət-ənənələrimizi gizli şəkildə də olsa, yaşatmağımızı yəqin ki, xatırlayanlar var. Biz azərbaycanlı idik, lakin azərbaycançılıq ideologiyasına ehtiyacımız vardı. Bizim olanların hər birini yeni bir quruluşda-müstəqil ölkədə nizamlamaq üçün azərbaycançılıq ideologiyasını formalaşdırmaq lazım idi. Bu ideologiyanın banisi isə Ümummilli Liderimiz Heydər Əliyev oldu.

Azərbaycan ideologiyası: diktaturadan demokratiyaya keçid

SSRİ dağıldıqdan və kommünist ideologiyası süquta uğradıqdan sonra bir sıra Qərb ideoloqları fikirlər irəli sürürdülər ki, ümumiyyətlə, ideologiyaların ömrü XX əsrdə sona çatmışdır. S.Xaninqton "Sivilizasiyaların toqquşması" məqaləsində yazırdı ki, XXI əsrdə ideologiyalara yer qalmayacaq, bu əsr dinlərin və sivilizasiyaların mübarizəsi əsri olacaqdır. Frensis Fokuyama isə özünün "Tarixin sonu. Sonuncu insan" kitabında yazırdı ki, liberalizm bütün ideologiyalar üzərində qələbə çalmışdır. Lakin bu məsələ ilə bağlı Qərb ideoloqları

Azərbaycançılıq ideologiyasından milli ideologiyaya

üzərində Şərq ideoloqları qələbə çaldı. Belə ki, ideologiyasız cəmiyyətin var olmasının mümkün olmadığını isbat edən Ulu Öndər bu məsələyə fərqli yanaşdı və daim vurğulayırdı ki, azərbaycançılıq ideologiyası real müstəqilliyə nail olmaq, vahid, bölünməz Azərbaycanı qoruyub saxlamaq və möhkəmləndirmək üçün vasitədir. Heydər Əliyevin fəlsəfi baxışlarına görə, azərbaycançılıq milli mənsubiyyəti, milli-mənəvi dəyərləri qoruyub saxlamaq, eyni zamanda, onların ümumbəşəri dəyərlərlə sintezindən, inteqrasiyasından bəhrələnmək deməkdir. Ulu Öndər xalqın milli-mənəvi dəyərlərini həm müdafiə etməyi, həm də qoruyub saxlamağı bacaran, dövlətə vətəndaşların mənafeini üzvi şəkildə birləşdirən azərbaycançılıq ideologiyasını ölkədə vətəndaş birliyinin uğurlu təməli hesab edirdi.

Azərbaycan diktatura rejimindən demokratik bir quruluşa keçmişdi. Təbii ki, yeni quruluşda əsaslanacağımız bir ideologiya olmadan formalaşma da bilməzdik. Bütün bunları uzaqgörənliklə Böyük Heydər Əliyev hələ sovet quruluşunda hansı vəzifədə çalışmasından asılı olmayaraq düşünmüş və həmin dövrdə azərbaycançılıq ideologiyasının rüseymlərini yaratmışdı. 1969-1982-ci illərdə sovet ittifaqının tərkibində olan ölkəmizə rəhbərlik edən Ümummilli Liderimizin yaratdığı reallığa nəzər salanda aydın olur ki, başqa bir quruluşa tabe ölkədə qanunçuluğu və hüquq qaydasını möhkəmləndirmək, strateji əhəmiyyətli sənaye və istehsal müəssisələrinin inşasına nail olmaq, bütün sahələrdə geridə qalmış Azərbaycanın iqtisadi inkişaf göstəricilərinə görə ittifaq miqyasında ilk yerlərdən birini tutmasını təmin etmək, bütün bunların fonunda isə xalqın gələcək müstəqilliyinə zəmin yaratmaq üçün uzaqgörən addımlar atmaq hər siyasi xadimin gücü daxilində olan məsələ deyildi. Lakin Ulu Öndər bu reallığı yaratdı. Bu reallıqda hər zaman insan amili, xalqın rifahı, bu günü, sabahı ilə bağlı arzuları, hüquq və azadlıqları, ən əsası isə azərbaycançılıq ideologiyası ön sırada dayanırdı.

"Hər bir insan üçün milli mənsubiyyəti onun qürur mənbəyidir. Həmişə fəxr etmişəm, bu gün də fəxr edirəm ki, mən azərbaycanlıyam. Müstəqil Azərbaycan dövlətinin əsas ideyası azərbaycançılıqdır. Hər bir azərbaycanlı öz milli mənsubiyyətinə görə qürur hissi keçirməlidir və biz azərbaycançılıq - Azərbaycan dilini, mədəniyyətini, milli-mənəvi dəyərlərini, adət-ənənələrini yaşatmalıyıq", - deyən Heydər Əliyev azərbaycançılıq ideologiyaya çevirməklə cəmiyyətin həmrəylik və bütövlüyünə, mənəvi birliyinə nail olmuşdur.

Çağdaş dövrümüzdə cəmiyyətimizdə formalaşdırılan milli ideologiya isə XXI əsrdə ideologiyalara yer qalmayacağını iddia edən ideoloqların fikirlərini bir daha alt-üst etdi.

Müstəqilliyimiz üçün Heydər Əliyevə, bütöv Azərbaycan üçün İlham Əliyevə borcluuyuq

Zaman bəzən bizi gözlemədiyimiz hadisələrə yaşamağa vadar edir. Elə 90-cı illərdə olduğu kimi. Kim ağlına getirə bilərdi ki, müstəqilliyini yenəcə bərpa etmiş Azərbaycanın nankor ermənilər tərəfindən torpaqları işğal olunmaqla, ərazi bütövlüyü pozulacaqdı. Bu, təbii ki, hələ 80-ci illərin sonundan hazırlanan plan idi. Ozamanki hakimiyyətin sərəşsəz ünsürləri kürsülərini möhkəmləndirmək üçün bu yollara əl atmışdı. Öz mənafeələrini xalqın azadlıq və suverenliyindən üstün tutan həmin yığınaq hələ qarşıda ölkənin ərazi bütövlüyünün pozulmasına da səbəbkar olacaqdı.

Bir fakta nəzər salaq. Baxmayaraq ki, 1990-cı ildə Bakıda 20 Yanvar hadisəsi törədilmişdi, yüzlərlə soydaşımız şəhid olmuşdu, Ulu Öndər sovet imperiyasının planlı şəkildə həyata keçirdiyi bu faciəyə etirazını bildirərək Moskva tərk edib Vətənə qayıtmışdı, cəmi bir il sonra ozamanki hakimiyyət 17 mart 1991-ci il tarixdə Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqının saxlanılmasına haqqında referendumun keçirilməsini planlaşdırırdı.

Belə bir dövrdə Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin 18 oktyabr 1991-ci il tarixli sessiyasında qəbul edilmiş "Azərbaycan Respublikasının Dövlət Müstəqilliyi haqqında" Konstitusiyaya Aktına münasibətlə əlaqədar Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin 26 oktyabr 1991-ci il tarixli bəyanatında deyilirdi: "Naxçıvan Muxtar Respublikasının demokratik qüvvələri son üç ildə Azərbaycan Respublikasının milli azadlığı, müstəqilliyi uğrunda fəal mübarizə aparıb, bu yolda qurbanlar verib və 18 oktyabr 1991-ci ildə qəbul olunmuş "Azərbaycan Respublikasının Dövlət Müstəqilliyi haqqında" Konstitusiyaya Aktını bütün Azərbaycan demokratik qüvvələrinin böyük qələbəsi kimi qiymətləndirir. 17 mart 1991-ci il tarixdə Sovet Sosialist Respublikaları İttifaqının saxlanılmasına haqqında referendumdə Naxçıvan Muxtar Respublikası əhalisinin iştirak etməməsi məhz muxtar respublika demokratik qüvvələrinin Azərbaycanın milli azadlıq, istiqlaliyyəti uğrunda apardığı mübarizə ilə əlaqədardır...Razılıq hissi ilə bildiririk ki, nəhayət Azərbaycan Respublikası ali hakimiyyət orqanı tərəfindən milli azadlıq niyyətlərimizin həyata keçirilməsi üçün ilk addım atılıb... Bundan sonra Azərbaycan Respublikasının Sovet İttifaqının hakimiyyət orqanlarında iştirak etməsi yolverilməzdir. Azərbaycanın dövlət müstəqilliyini tam reallığa çevirmək üçün ümumi xalq səsverməsinin keçirilməsi vacibdir və məqsədmüvafiq olardı. Azərbaycan xalqı tam əmin ola bilər ki, naxçıvanlılar milli azadlıq uğrunda mübarizəni daha əzmlə davam etdirəcəklər".

Dövlətimizin başçısı İlham Əliyev bu məsələyə münasibət bildirərkən tarixi fakta əsaslanaraq demişdir: "... Heydər Əliyev qoymadı ki, Naxçıvanda bu referendum keçirilsin. İndi baxın, müstəqilliyə aparan addımlar hansılardır? Müstəqilliyə aparan yollar haradan keçib?.. Mən istərdim ki, hər kəs bu tarixi bilsin və müstəqilliyin əsas səbəbkarlarını tanısin. Bizim müstəqilliyimizə gedən yol məhz 17 noyabr 1990-cı ildən başlamışdır ki, indi dövlət bayrağımız olan üçrəngli bayraq dövlət bayrağı kimi təsis edildi".

Elə Naxçıvanda sovet ittifaqının saxlanması üçün referendumun boykot edilməsi azərbaycançılıq ideologiyasına xidmət etməyirdi? Eləcə də üçrəngli bayrağımızın ilk dəfə Naxçıvan Ali Məclisinin sessiyasında qaldırılması, muxtar respublikanın adından "sovet" və "sosialist" sözlərinin çıxarılması həm böyük cəsarət, həm də böyük azərbaycançılıq idi.

Sonrakı mərhələdə Heydər Əliyev xalqın tələbi ilə ölkə Prezidenti seçildikdən sonra isə müstəqilliyimiz böyük bacarıq və məharətlə qorunub saxlandı, daimiliyi üçün özül yaradıldı.

Lakin Heydər Əliyevə qədər hakimiyyətdə olanların səhvi ucubətindən itirilən tarixi ərazilərimiz 1990-cı ildən 2020-ci ilədək düz 30 il sağalmayan yaramıza çevrildi. 2004-cü ildə Prezident seçilən cənab İlham Əliyev ərazi bütövlüyü pozulmuş bir ölkədə hakimiyyətə gəldi. Baxmayaraq ki, həmin dövrün ötən 10 il ərzində ölkə dünya dövlətləri tərəfindən tanınmağa başlamışdı, beynəlxalq əlaqələrə, müqavilələrə start verilmişdi, iqtisadiyyatı çökmüş ölkə hərtərəfli şəkildə Ulu Öndər tərəfindən xeyli dirçəldilmişdi, dövlət idarəetmə sistemi formalaşdırılmışdı, ordu quruculuğunun təməli qoyulmuşdu, lakin Azərbaycanın müstəqilliyinin hələ cəmi 13 yaşı vardı. Onun qüdrətli və qüvvətli bir ölkəyə çevrilməsi üçün zaman lazım idi.

Ardı Səh. 4

Əvvəli Səh. 3

Heydər Əliyev özünün də dediyi kimi, yarımçıq qalan işlərini və Azərbaycanda görmək istediklərini cənab İlham Əliyevin həyata keçirməsini vəsiyyət etmişdi. Dövlət başçısı isə hakimiyyətə gəldiyi ilk gündən bütün bunların reallaşmasına çalışmaq-la yanaşı, həm də onları günün tələbinə uyğunlaşdırmaq-la həyata keçirdi. Çünki məlumdur ki, hər dövrün öz tələbi var. İnkişafı tənzimləyən yeni dövlət proqramları, həyata keçirilən çoxsaylı islahatlar, konstitusiyaya əlavə və dəyişikliklərin edilməsi, çevik idarəetmənin özəyi olan Vitse-Prezident institutunun yaradılması və saya biləcəyimiz onlarla bu kimi yenilik ölkənin dövrün tələbləri fonunda inkişafını tənzimlədi. Bütün bunlarla yanaşı, dövlətimizin başçısının 20 il fəaliyyət proqramının əsasını Qarabağı və Şərqi Zəngəzurun müəyyən ərazilərinin düşməndən geri alınması təşkil etdi.

Ölkəni inkişaf etdirmək, həmçinin milli ordunun güclənməsini təmin etmək lazım idi ki, düşmən qarşısına çıxıb torpaqları azad etmək mümkün olsun. Mühəribəni tez edib yeni bir uğursuzluqla qarşılaşmaq kimə lazım idi ki?..

İndi özlərini siyasətçi adlandıran bəzi insanlar nə üçün torpaqların 20 il əvvəl deyil, 20 il sonra azad olunması məsələsini müzakirə edirlər. Lakin başa düşə bilmirlər ki, 20 əvvəl bunun nəticəsi Birinci Vətən müharibəsindən fərqli ola bilməzdi. Lakin dövlətimizin başçısı bu məsələni elə tənzimləmişdi ki, bu müharibə yalnız Zəfərlə bitməli idi. Və elə də oldu. Çünki bu, düşünməmiş, ən kiçik detallarına qədər hesablanmış siyasi addım idi.

2020-ci il sentyabrın 27-də başlayıb noyabrın 10-da üçtərəfli bəyanatın imzalanması ilə bitən İkinci Vətən müharibəsi 30 il sonra xalqın şərəfinin xilasını aldı. Bu müharibədə Azərbaycan xalqı və burada yaşayan başqa millətlərin nümayəndələri elə bir həmrəylik, birlik nümayiş etdirdi ki, buna dünya heyran qaldı. Elə Böyük Zəfərimizi xarakterizə edən cəhətlərdən biri də son 20 ildə, yeni dövrün çağırışı əsasında formalaşan milli ideologiya idi. O ideologiya ki, artıq ölkəmizdə yaşayan millətlər burada sadəcə yaşadıklarını deyil, bir milli amal ətrafında birləşdiklərini, ümumi Vətənin xilasını nümayiş etdirdilər.

Çoxəsrlik tariximizin səhifələrinə 270 ildən artıq zamandan sonra yeni bir qəhrəmanlıq salnaməsi yazıldı. Bu salnaməni dövlətimizin başçısı, müzəffər sərkərdə İlham Əliyev milli ordunun qəhrəman əsgər və zabitləri ilə birgə yazdı. Xalq illərlə həm Vətəninə, həm xarici ölkələrdə Qarabağla bağlı söhbət düşəndə aşağı saldıqı başını bu Zəfərlə yuxarı qaldırdı. Torpaq bizdə namus, şərəf anlamındadır. Bu Zəfərlə xalqın namus və şərəfi xilas oldu.

2023-cü ilin 20 sentyabrında Xankəndidə aparılan lokal xarakterli anti-terror əməliyyatı isə Azərbaycanın konstitusiyaya quruluşunun və ərazi bütövlüyünün təmin olunması ilə nəticələndi. Beləliklə, Azərbaycan bütövləşdi. Yuxarıda da qeyd etdiyimiz kimi, bu Zəfər 270 ilin Zəfəri oldu.

Tarix və zaman sübut etdi ki, Ümummilli Lider Heydər Əliyev Azərbaycan xalqına müstəqilliyini, İlham Əliyev isə bütöv Azərbaycanı bəxş etdi. Yeni dövrdə formalaşan milli ideologiya hər bir azərbaycanlının illərdən bəri gözlədiyi günü reallaşdırdı.

20 il tamamlandı, yeni dövr başlayır

Dövlətimizin başçısı yanvarın 10-da yerli televiziya kanallarına verdiyi müsahibədə bildirdi ki, mənim Prezident kimi fəaliyyətimin 20 ili tamamlandı. Bu da bir dövrdür və bunu da biz bir yekun kimi qəbul etməliyik və 20 ildən sonra yenidən prezident seçkilərinin keçirilməsi təbii ki, bu xronoloji dövrü də əsaslandırılmış olur. Yəni, əsas səbəblər

bunlardır. Amma mən bu səbəbləri, bu sıralamanı əhəmiyyət üzrə etmişəm. Birinci səbəb, əlbəttə ki, yeni dövrün başlanğıcıdır və prezident seçkiləri bu yeni dövrə də xeyir-dua verəcəkdir.

Bəli, ölkəmizdə yeni bir dövr başlayır. Prezident İlham Əliyev: bütövlükdə, hesab edirəm ki, cəmiyyətdə də bu barədə yəqin müzakirələr gedəcək. Bizim əsas milli ideyamız ərazilərimizi azad etmək idi. Yeni, bütün xalq bu ideya ətrafında, bu amal ətrafında birləşmişdi, biz bunu artıq əldə etmişik. Ona görə gələcək inkişafı bağlı, əlbəttə ki,

mənim fikirlərim var və bir çox hallarda onlar həlledici olacaq təbii ki. Ancaq mən istərdim ki, cəmiyyətdə də bu məsələ ilə bağlı diskussiyalar getsin, siyasətçilər, politoloqlar, elm adamları, ziyalılar, yeni, bizim gələcək inkişafımızla bağlı əsas milli ideya və ide-

yalarımız nə olmalıdır. Bu, bir ictimai müzakirə mövzusu olmalıdır.

Azərbaycançılıq ideologiyası xalqın çox əzəbiyyətlə nail olduğu tarixi sərvətdir. Bu sərvət üzərində yeni dövrün çağırışlarına uyğun formalaşan milli ideologiya isə bütöv Azərbaycanı qoruyub saxlamaq və möhkəmləndirmək üçün vasitədir. Bu ideologiyanın əsasını həm də ölkədə yaşayan bütün millətlərin və etnik qrupların qardaşlığı, qarşılıqlı əlaqə və həmrəyliyi, onların ümumi taleyi və müstəqil Azərbaycanın bütövlüyü uğrunda birgə mübarizəsi təşkil edir ki, bunu İkinci Vətən müharibəsində ölkəmizdə yaşan müxtəlif millətlərin nümayəndələrinin iştirakı, şücaəti, şəhid olması, qaziliyi ilə bir daha gördük.

"Dəmir yumruq" milli ideologiyanın rəmzidir

Bundan sonra milli ideologiyamız necə davam və inkişaf etdirilməlidir? Düşünürəm ki, "Dəmir yumruq" bu ideologiyanın rəmzi mənasıdır. Bu rəmz təsadüfi şəkildə yaranmadı. Neçə ki, biz birlik, həmrəylik nümayiş etdirdik, Zəfər qazandıq, bundan sonrakı milli ideologiyamız da ölkədə yalnız həmrəyliyə, "Dəmir yumruq" ətrafında sıx birləşməyə əsaslanmalıdır.

Birinci, yenə də dövlət-xalq birliyi nümayiş etdirməliyik, çünki bunun müsbət nəticə verdiyinin şahidi olduq. Bu birliklə bütöv Azərbaycan göz bəbəyi kimi qorunmalıyıq. Çünki dövlətimizin başçısının da dediyi kimi, biz dünya miqyasında böyük layları tərptəmişik. Odur ki, əldə etdiyimiz Zəfəri milli müdafiə şəklində davam etdirməliyik.

İkinci, Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun bərpa olunmasına, beynəlxalq əhəmiyyətli şəhərlərə, turizm bölgəsinə çevrilməsinə, soydaşlarımızın yurdlarına dönməsinə dövlət və xalq olaraq birgə çalışmalıyıq, birgə vuruşduğumuz kimi.

Üçüncü isə ötən 20 ildə baş verən hadisələr, xüsusilə Vətən müharibəsi, lokal xarakterli anti-terror əməliyyatı, torpaq, ərazi bütövlüyü uğrunda şəhid və qazi olanlar, azad edilmiş torpaqlarımızın bu günü və sabahı, soydaşlarımızın ata-baba torpaqlarına qayıdış prosesi, "Dəmir yumruq", onun mahiyyəti haqqında kitablar yazılmalı, bədii və sənədli televiziya verilişləri çəkilməlidir. Bir sözlə, tarix yaşadılmalıdır.

Bax, beləliklə, biz milli ideologiyamızı gələcək nəsillərə ötürə, onları da bu xüsusda tərbiyə edə bilərik. Bu nəsil necə ki, torpaqları azad etdi, gələcək nəsil də onu qorunmalıdır. Hazırda ölkəmizdə nail olacağımız əsas məsələlər bunlardır. Qarşıdakı illərdə isə bizləri daha hansı işlər gözləyir, bunu zaman göstərəcək. Lakin biz milli ruhumuz, ideologiyamızla o işlərin müsbət həllinə bu gündən hazır olmalıyıq. Fevralın 7-də keçiriləcək Prezident seçkilərinin nəticəsi gələcəyimizi müəyyən edən an olacaq. Doğru təfəkkür, düzgün seçim və milli ideyalarla gələcəyə doğru!

Mətanət Məmmədova
əməkdar jurnalist

"20 Yanvar hadisəsinin məqsədi müstəqillik tələb edən xalqı cəzalandırmaqdan ibarət idi"

TARİXÇİ AÇIQLADI

"20 yanvar Azərbaycanın azadlığı uğrunda mübarizədə təəssüf ki, qanlı yazılmış qəhrəmanlıq tarixidir. Bu qırğının həyata keçirilməsində məqsəd Azərbaycanın müstəqilliyinə mane olmaq, müstəqillik tələb edən xalqı cəzalandırmaqdan ibarət idi". Bu barədə SİA-ya açıqlamasında tarixçi Boran Əziz deyib.

Onun sözlərinə görə, Sovet dövləti bu qırğını olduqca sərt, amansız formada həyata keçirməklə xalqımızı qorxutmaq istəyirdi: "İstər o dövrdə, istərsə də indi "Bu qırğın olmaya bilərdimi?" sualı insanların arasında həmişə doluşur, əlbəttə mümkün olardı. Amma Azərbaycan xalqı sovet işğalı dövründə, yeni 1920-ci ildən başlayaraq xalqımıza qarşı törətdiyi amansız repressiyaları, qırğınları tamamilə yaddan çıxarmalı, itirilmiş dövlətinin bərpasını tamamilə unutmalı idi. Bolşeviklər Azərbaycanın təkə yeraltı sərvətlərini öz ölkələrinə daşımaq-la kifayətlənməmişdilər. Ən əsası bu imperiya xalqımızın torpaqlarını öz ata-babalarının torpağı kimi qonşu xalqlara, bir hissəsini də özünə götürdü. Bu torpaqlar Azərbaycan xalqının razılığı olmadan, heç bir referendum keçirilmədən verilmişdi. Torpaqlarımız işğal olunmamışdan əvvəl 97.3 min kv kilometr mübahisəsiz olan 114 min kv kilometrlik ərazinin Qərbi Zəngəzur və Qazax istiqamətindən torpaqlar ermənilərə verildi, bir hissəsi Gürcüstana peşkəş edildi. Beləliklə bu qırğının olmaması üçün xalq itirilmiş bu torpaqlarla razı olmalı idi".

B.Əziz bildirib ki, 1980-ci illərin sonlarından başlayaraq ermənilər öz himayədarlarına arxalanıb Azərbaycanın digər torpaqlarını da Ermənistanla birləşdirməyə cəhd göstərirdi: "Onların bu istəyi xalq tərəfindən ciddi narazılıqla qarşılanmışdı. Ermənistanda olan sonuncu azərbaycanlılar da qovuldu. Nəticədə insanların içərisində sovet rejiminə, bolşevik hakimiyyətinə nifrət hissi formalaşdı. Ona görə də 1989-cu il sentyabrın 23-də bütün SSRİ-də olan respublikaların içərisində ilk dəfə Azərbaycanın suverenliyi haqqında bəyannamə qəbul edildi. Bunun ardınca isə Azərbaycan SSR Ali Sovetinə seçkilər keçirilməli idi. Artıq bundan sonra hər kəsə aydın idi ki, sovetlərin tərkibindən çıxmağa bir addım qalıb. O dövrdə SSRİ rəhbərliyi buna yol verməmək üçün xalqa qarşı belə qətləmə tələtdi. Bu əslində dinc, silahsız insanlara qarşı sovet ordusunun hazırladığı hərbi əməliyyat idi. Amma Moskva və bu işdə onlara yardım edən ermənilər tamamilə yanıldılar. Çünki bu qırğın onların fikirləşdiyi kimi Azərbaycan xalqı qorxmaq, yolundan dönmək, istiqlal uğrunda mübarizədən imtina etmək əvəzinə əksini etdi".

Rəşid Qarayev

Yarımfabrikat yeməklər insan sağlamlığı üçün zərərli-dir?

DİYETOLOQ AÇIQLADI

"Qidalanma insan orqanizmi üçün çox vacibdir. Ümumiyyətlə insan həyatı boyu müşahidə edir. Daxilə qəbul etdiyimiz bütün qidaların tərkibində insana həm zərərli, həm də xeyirli təsiri var". Bu barədə SİA-ya açıqlamasında diyetoloq Ləman Süleymanova deyib.

Onun sözlərinə görə, əgər uzunmüddətli zərərli təsiredici olan maddələrlə biz qidalanırsaq bu bir sıra xəstəliklərə, fəsadlara yol açmaqla yanaşı: "Ona görə də çalışmalıyıq ki hər günümüzü sağlam qidalara sərf edək. Bir sıra insanlar xüsusilə iş adamları vardır ki, daha rahat hazır qidalara üstünlük verirlər. Bəzən olur ki bu artıq adət halını alır. Yarımfabrikat məhsulların insan orqanizminə təbii ki çox mənfi təsiri vardır".

Diyetoloq bildirib ki, yarımfabrikat deyəndə təbii ki burada hazır bişirilmiş yeməklər, sosiska, xəmir xörəkləri, hissə verilmiş və duzlanmış basdırma, dolmalar və s. nəzərdə tutulur: "Hətta alimlər də araşdırıblar ki, bunların tərkibində qorxulu maddələr vardır ki onlarda xərçəng xəstəliyinin yaranmasına səbəb ola bilər. Həmin bu qidalara xüsusi dadlandırıcı, doymulu olması üçün zərərli inqridientlər əlavə olunur. Bu dadverici xüsusi qarışıqlar əlavə olunur ki, bunlardan MSG-monosodium glutamate E621 insan orqanizmdə çoxlu fəsadlara gətirib çıxardır. Hətta həddindən artıq çox belə qidalar ilə qidalananlarda artıq insanda xroniki baş ağrıları, tərləmə, ürək bulanması, ishal olur.

Texniki standartlar yoxdur və bu məhsulların hazırlanması çox bərhad vəziyyətdədir. Mən deyirdim ki, 70% faiz iş adamları bərhad yerlər işlədirlər, hərdən vaxtı keçmiş qidalardan istifadə edərək necə gəldi hazır qidalar hazırlayıb satışa buraxılır. Daha sonrasında əlbəttə ki zəhərlənmə halları baş verir".

L.Süleymanova sonda vurğulayıb ki, bu yaxınlarda bir şirkətdən yemək sifariş edilib, daha sonrasında həmin qidadan insan zəhərlənib və həmin qidanın şəkilləri mənə göndərilmişdi: "Qida tamamilə göyermiş vəziyyətdə idi və bu iradi şirkətə bildirəndə bildirildi ki, bunun rəngi belə olmalıdır. Qeyd edim ki, həmin qidadan çox iyirənc bir qoxu gəlirdi".

Sevilin Abbasova

7 fevral 2024-cü il tarixində Azərbaycanda növbədənənar prezident seçkiləri keçiriləcək. Ümumilikdə 17 nəfərin prezidentliyə namizədliyinin irəli sürülməsi təsdiqlənib. Bəs gəlin görək Azərbaycanda seçki mühiti necə formalaşmış, hüquqi normativ baza necə təmin olunub, medianın fəaliyyəti necə tənzimlənib və s. SİA olaraq media kapitanları arasında sorğu keçirərək onların fikirlərini aldıq.

Mətbuat Şurası İdarə Heyətinin sədri Rəşad Məcid: "Ölkənin mütəzəm yayımlanan media subyektlərinin seçki kampaniyası dövründəki materiallarının monitorinqi

aparılacaq. Seçki prosesi ilə bağlı sosial şəbəkələrə diqqət yetirilməsi nəzərdə tutulur. "Qara piar" və bu xüsusda peşə prinsiplərinin pozulması hallarına ciddi şəkildə nəzarət ediləcək, belə hal baş verərsə reaksiya bildiriləcək. Seçkilərlə bağlı müvafiq tövsiyələrin ünvanlanması da nəzərdə tutulur. Zəruri hallarda açıqlamalar yayılacaq. Mətbuat Şurası "qaynar xətt"lə bağlı seçkiyə bir neçə gün qalmış məlumat yayacaq. Məlumatda "qaynar xətt" rejimində fəaliyyət göstərəcək şəhər və mobil telefon nömrələri qeyd ediləcək. "Qaynar xətt" seçki günü səsvəmə başlayan andan bitənədək fəaliyyət göstərəcək. Seçkini işıqlandıracaq jurnalistlər zəng edərək peşə vəzifələrinin icrasındakı mümkün maneələrlə bağlı məlumat vermək imkanı əldə edəcəklər. Belə məlumatlar olacağı təqdirdə, Mərkəzi Seçki Komissiyası ilə əlaqə yaradılıb, aradan qaldırılması təmin olunacaq.

Seçki günü Mətbuat Şurasının İdarə Heyətinin üzvləri Bakıdakı və bölgələrdəki dairə və məntəqə seçki komissiyalarında müşahidə aparacaq, jurnalistlərə prosesi işıqlandırmaları üçün yaradılmış şəraitlə tanış olacaqlar".

Mətbuat Şurası İdarə Heyətinin üzvü Ceyhun Musaoğlu: "Azərbaycanda bütün növ seçkilərin keçirilməsi üçün hüquqi nor-

mativ aktlar mövcuddur və obyektiv səbəblərdən zərurət yarandıqda qanunvericiliyə - Seçki Məcəlləsinə zaman-zaman əlavə və dəyişikliklər edilir. Seçkilərin açıq, şəffaf keçirilməsini təmin etmək, namizədlərə bərabər şərait yaratmaq, seçicilərin səsvəmə hüququndan sərbəst şəkildə yararlanmasına nail olmaq, nəticələri obyektiv təqdim etmək Mərkəzi Seçki Komissiyasının əsas funksiyasıdır. Seçki prosesinin hər detali məhz Seçki Məcəlləsi ilə tənzimlənir.

17 şəxsin prezident seçkisində namizədliyini irəli sürməsinə baxmayaraq, cəmi 7 nəfərin qeydiyyatına alınması qanunvericiliyin tələblərinə ciddi əməl edilməsini göstərən amillərdəndir. Təbii ki, 10 nəfərin MSK-ya təqdim etdiyi sənədlərdə Seçki Məcəlləsinin maddələrinə zidd çatışmazlıqlar aşka-

Seçkilərdə medianın fəaliyyəti necə tənzimlənir?

ra çıxıb ki, onlar qeydiyyata alınmayıblar. Yanvarın 15-dən növbədənənar prezident seçkiləri ilə əlaqədar seçkiqabağı təşviqatın aparılmasına başlanılıb. Fevralın 6-sı saat 8:00-da təşviqatın aparılması dayandırılacaq. Seçki Məcəlləsinə əsasən, qeydə alınmış namizədlər, onların səlahiyyətli nümayəndələri və vəkil edilmiş şəxsləri, namizədi qeydə alınmış siyasi partiyalar, siyasi partiyaların blokları, onların səlahiyyətli nümayəndələri və vəkil edilmiş şəxsləri tərəfindən seçkiqabağı təşviqatın aparılmasına səsvərmə gününə 23 gün qalmış başlanmalı və səsvərmənin başlanmasına 24 saat qalmış dayandırılmalıdır.

MSK jurnalistlərin seçki prosesini obyektiv və operativ işıqlandırmalarına daha geniş şərait yaradılması məqsədi ilə "Seçki-2024" Müstəqil Media Mərkəzi yaradılıb. Yayılan rəsmi məlumatda bildirilir ki, MSK sədri yaradılmış şəraitlə yaxından tanış olub, yerli və beynəlxalq media nümayəndələrinin prezident seçkiləri ilə bağlı sərbəst və asan məlumat əldə etmələrinin, seçki prosesinin digər iştirakçılara da daha effektiv və keyfiyyətli xidmət göstərilməsinin zərurətini vurğulayıb. Jurnalistlər həmişə olduğu kimi, bu dəfə də seçki prosesini işıqlandırarkən Seçki Məcəlləsi, "Media haqqında" Qanun", Jurnalistlərin Etik Davranış qaydalarına istinad edəcəklər. Belə olan təqdirdə seçki dövründə və xüsusən səsvərmə günü - fevralın 7-si və nəticələrin elan olunması ərəfəsində hazırlanacaq informasiyalar, reportajlar, təhlillər obyektiv olmaya bilməz".

Mətbuat Şurası İdarə heyətinin üzvü, "Bakı Xəbər" qəzetinin Baş redaktoru Aydın Quliyev: "Azərbaycanda ən təkmil, hərtərəfli, hüququ baza yaradılmış proseslərdən biri seçki prosesidir. Artıq ölkənin Seçki Məcəlləsi tam şəkildə qəbul olunub. Bu Məcəllə yerli şəraitin, beynəlxalq normaların, milli qanunvericiliyin tələblərini özündə əks etdirir. Azərbaycanda seçki prosesinin əsasları birinci növbədə konstitusiyaya ilə müəyyən olunur. İkinci növbədə isə konstitusiyadan çıxan qanunlarla tənzimlənir, bunlar müxtəlif adlarda qanunlardır. Sərbəst toplaşmaq, sərbəst birləşmək, "Media Azadlığı" haqqında qanun kimi qanunlar müxtəlif formalarda seçki prosesini dolayı da olsa tənzimləyir. Ancaq birbaşa və hərtərəfli formada tənzimləyən, normativlər yaradan Seçki Məcəlləsidir. Fikrimcə, Seçki Məcəlləsində ölkədəki seçki prosesinin hətta ən incə detallarına qədər hər şey əks olunub.

Bu detalların öyrənilməsi, tətbiq olunması fikrimcə, sonda Seçki Məcəlləsi əsasında ortaya qoyulmuş nəticəyə hansısa mübahisə yaxud şübhənin yaranmasına imkan verməz. Seçki Məcəlləsində normativlər o qədər çoxsaylı və dəqiq müəyyənlişib ki, bu Məcəlləyə 100% əməl olunacağı təqdirdə aparılan seçkilərin nəticələri çox çətin ki, mübahisə doğursun. Mübahisəni ancaq siyasi nüanslar doğura bilər. Müəyyən siyasi dairələr onsuz da Seçki Məcəlləsinin necə tətbiq olunmasından asılı olmayaraq hər zaman seçkilərin əleyhinə gedirlər. Ya ümumiyyətlə qatılmayaraq boykot edirlər, ya da seçkinin nəticəsində uduzduqlarını bununla ört-basdır etmək üçün seçkinin nəticələrinə müəyyən şübhəli bəyanatlar yayırlar. Amma seçkinin nəticəsinə bu gün qüvvədə olan Seçki Məcəlləsinin tam şəkildə yanaşılma və qiymət verilməyə onda seçkinin nəticələrinə hansısa şübhənin ola biləcəyini düşünmürəm. Ona görə ki, Seçki Məcəlləsində normativlər ən xirdalardan tutmuş, ən böyüklərə qədər hər şeyi özündə əks etdirir. Məntəqələrə gəlmək, seçici siyahılarının müəyyənlişdirilməsi, seçkiyə qatılan namizədlərin müəyyənlişdirilməsi proseduru, partiyalararası seçki bloklarının yaradılması, təbliğatın qurulması, səsvərmə və nəticələri Seçki Məcəlləsində o qədər dəqiq və xirda detallarına qədər əks olunub ki, bunlara əməl olunacağı təqdirdə nəticələrin mübahisəli olacağına bir qram da olsun inam yoxdur.

Ölkədə seçki mühiti 3 əsas faktorun təsiri altında formalaşır. Birincisi, indiyəqədər Azərbaycanın 30 illik müstəqillik dövründə həyata keçirdiyi seçkilər nəticəsində qazanılmış təcrübə və ənənə əsasında formalaşır. Bu proses təkmilləşməyə doğru gedir. Məsələn 1995-1998-ci illərdə aparılan seçki ilə indiki seçki mühitini müqayisə etmək olmaz. Müəyyən ənənə formalaşır ki, bu seçki mühitinin formalaşmasına təsir göstərir.

İkincisi qüvvədə olan qanunvericilik, təkmilləşdirilmiş konstitusiyaya və Seçki Məcəlləsinin təsiri altında seçki mühiti formalaşır. Üçüncüsü isə Azərbaycanda seçki mühitinin formalaşmasına əsas təsirlər məhz beynəlxalq faktorlardan gəlir. Ona görə də ölkədə seçki mühitinin formalaşmasını təkcə bir amilə bağlamaq olmaz. Burada bir neçə faktor rol oynayır.

Seçkilər dövründə medianın fəaliyyətini tənzimləyən məxsusi sənədlər qəbul olunub. Bildiyim qədər Mərkəzi Seçki Komissiyası bununla bağlı seçkilər dövründə medianın davranış normalarını özündə əks etdirən yaddaş kitabçaları hazırlayıb. Bunlar müəyyən jurnalist dairələrində var. Jurnalistlər seçki günündə seçici kimi yox, seçkinin gedişini işıqlandırmalı olan subyektlər kimi özlərini necə aparmalıdır sualına həmin kitabçalarda cavab var. Yəni jurnalistlərin bu prosesdə iştirakı artıq ayrıca bir institut kimi formalaşmış. Məsələn bir vaxtlar seçkiyə qatılmış seçkiyə qatılmış namizədlərin vəkili kimi çıxış edirdilər. Bir haqsızlıqla rastlaşanda az qala namizədin vəkili yaxud özü rolunda çıxış edirdi. Bu əcaib bir görüntü idi.

Amma indi jurnalistlər xeyli dərəcədə siviləşiblər. Qüvvədə olan qanunları, seçki normativlərini yaxşı mənimsəyiblər. Bunlara uyğun olaraq davranışlarını xeyli dərəcədə yaxşı şəkildə qurublar. Eyni zamanda MSK-da prosesə medianı çox aktiv cəlb edib. Orada müstəqil media mərkəzi yaradılıb, təşviqat kampaniyasının ödənişli mərhələsində iştirak etmək üçün müraciətlər olunub. Artıq xeyli sayda media orqanları qeydiyyatdan keçib. Bir sözlə media seçki prosesinin çox vacib bir institutdur. Bu institut həm seçicilərin iradəsinin ifadə olunmasında önəmli rol oynayır, həm də seçkinin nəticələrinin cəmiyyətdə əksəriyyət tərəfindən qəbul olunmasında ideoloji rol oynayır".

Mətbuat Şurası İdarə Heyətinin üzvü Azər Həsərat: "Azərbaycanda seçkinin normal keçirilməsi üçün ideal bir şərait var. Vətəndaşların öz iradəsinə azad şəkildə ifadə etməsi üçün dövlət üzərinə düşən hər şe-

yi edir. Namizədlərin irəli sürülməsi, seçki kampaniyasının aparılması, hətta seçiciləri namizədləri daha yaxşı tanıya bilməsi, pulsuz efirin təmin edilməsi, digər tərəfdən də seçki məntəqələrinin bolluğu yəni vətəndaşın özünə ən yaxın və uyğun yerdə gedib iradəsinə ifadə edilməsi üçün şəraitin yaradılması mövcuddur. İndi kimsə bəhanə edər, kölgə sala bilməz ki, "Yox burada seçkinin keçirilməsi, yaxud seçicinin iradəsinə ifadə etməsi üçün şərait yaradılmayıb. Hər bir şərait var, sadəcə vətəndaşın üzərinə düşən vəzifə 7 fevralda gedib öz iradəsinə azad şəkildə ifadə etməkdir. Onun əlindən heç kim tutan, yaxud başının üstündə duran deyil. Təbii ki, vətəndaşların da bu şəraiti uyğun şəkildə qiymətləndirməsi lazımdır. Yəni tənbellik etməli, hamılıqla seçkidə iştirak etməliyik".

Rəşid Qarayev

Azərbaycan tarixinə Qanlı Yanvar faciəsi kimi daxil olmuş 20 Yanvar faciəsi xalqımızın azadlıq səsinə ucaldığı kədərli, həm də məğrur tariximizdir. Xalqın vətənpərvərlik hissələrinin coşduğu, birlik nümayiş etdirdiyi, şəhid olduğu bu tarix bizim üçün şərəflidir. Şükürlər olsun ki, 2020-ci ildə 44 günlük Vətən müharibəsində Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında torpaqlarımızı azad etdik. Müstəqilliyimizin ilk addımı olan 20 Yanvar Azərbaycan xalqı üçün unutmayaacağı və unudurmayaacağı bir tarix oldu. İndi - 2024-cü ildə 20 Yanvar faciəsinin 34-cü ildönümüdür. SİA olaraq vətəndaşlar arasında "Qalib xalqın qalib nümayəndəsi kimi 20 Yanvar faciəsini hansı hissələrlə qarşılayırsınız?" mövzusunda sorğu etdik.

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetin müəllimi Zəfəra Səlimova: "Biz işdən çıxanda başımızın üstündən güllə keçirdi. "Bakıxanov prospekti"ndə yaşayırdıq. Nə qədər gəncimiz öldürüldü. Xanızadə, Ceyhun Mirzəyevi yad etmək lazımdır. O yara

Xalq 20 Yanvar faciəsini necə xatırlayır?

unudulmaz. İndi isə qalib ölkə kimi başımız ucadır. Allah Prezidentimizin canını sağ eləsin, başımızı uca edib. 7 fevral 2024-cü il tarixində keçiriləcək növbədənəkar prezident seçkisinə həvəslə gedirik. Prezidentimiz xalqın dili ilə danışır, xalqla bərabərdir. Böyük böyük, kiçik kiçikdir. Allah onu bizə çox görməsin".

Şəhər sakini Cəlal Hüseynov: "20 Yanvar vaxtında mən rayonda idim. Öz kəndimizi qoruyurdum. Mənim xatirimdə o qalib ki, Bakını televiziyada göstərdilər. İndi isə xoş hissələr keçirirəm ki, qalib ölkə olmuşuq. Erməni və havadarlarına qalib gəldik. Qalib olduqdan sonra 20 Yanvar fərqli keçir. Həmişə 10-20 gün əvvəldən hər yer güllərlə bəzənir-

di. Amma indi o ab-hava yoxdur, çünki qalib gəlmişik. Bununla fəxr etməliyik".

Şəhər sakini Əli Şəfiyev: "20 Yanvar hadisələrini çox yaxşı xatırlayıram. Sahil qəsəbəsinin yanında sement zavodu var. Deyirdilər ki, oradan tanklar gələcək. Şəhər saat 5-6-da tankların qarşısını kəsməli idik. Çox əzablı hadisə idi. Azadlıq radiosunun müxbiri Mirzə Xəzər hadisə ilə bağlı məlumatlar verirdi. İnsanın əlindən heç nə gəlməyində qəfəsdəki quş kimi çırpınır. Biz torpaqlarımızı itirəndə ləyaqətimizi, şərəfimizi,

mənliyimizi itirmişdik. Yaşamaq haqqımız yox idi. Yusif Şəfi deyirdi:

Vətən təhlükədə, namus ləkəli,
Yaşamaq da haram, ölmək də haram.

Sonsuz şükürlər olsun. Allah Prezident İlham Əliyevi, ailəsini qorusun. Allah şəhidlərimizə rəhmət eləsin. Şükür ki, ləyaqətimiz geri qayıtdı. Mənim doğum günüm Şuşanın azad edildiyi tarixdədir. Belə torpaqları düşməne verib yaşamaq olmazdı".

Şəhər sakini Natəvan Kazımova: "Uşaq idim, tankların, güllələrin səsi bu günə kimi yadımdadır. Qardaşım da küçəyə

çıxmışdı, çox qorxurdum. Sevinirik ki, şəhidlərimizin qanı yerdə qalmadı".

Şəhər sakini Aidə Hüseynzadə: "Çox dəhşətli xatırlayıram. Şəhərdə mitinqlər var idi, vəziyyət qarışıq idi, Topxana meşəsindən söhbət gedirdi. Hamı Prezident sarayının qarşısına yığılırdı, vətənpərvərlik hissələri oyanmışdı, millətimizin dərini çəkirdik.

Evə gələndən sonra, gecə saat 10-da mənə zəng gəldi ki, pəncərəyə yaxın dayanma, vururlar. Çöldən tikiş maşınının səsi kimi səslər gəlirdi. Sonra başa düşdüm ki, avtomatla atəş açırlar. Şəhər şəhəri tanımadıq. 40 gün radio və televizor səsi eşitmədik, matəm havası oldu. Biz bunlara necə dözdük, indi də bilmirəm. Qızım məktəbli idi, hər gün məktəbdən gələndə evdəki eşyalara qara lent bağlayırdı. Qərar gəldi ki, şəhidlər Dağüstü parkda dəfn olunsunlar. Birdən-birə yüzdən çox qəbir qazılmalı idi, amma adam çatışmırdı. Maşının sürücüsü də onlara köməyə getdi. Başımızın üstündə vertolyotlar uçur, nə etdiyimizə baxırdılar. Camaat küçələrdə idi, heç kim evinə getmirdi. Həlak olanların yerinə qərənfilər düzürdülər. O vaxta kimi qərənfili şad günlərdə bir-birimizə bağışlayırdıq. 20 Yanvardan sonra şəhid gülü oldu. İndi haqq-ədalət yerini tutub".

Söylü Ağazadə

Hər bir ölkənin inkişafının elm, təhsil və mədəniyyət səviyyəsi ilə ölçülür. Elə ölkənin güclənməsi baxımından da məhz elmi-kütləvi, mədəni-maarif və təhsil proqramları ən vacib faktorlardan hesab olunur, çünki həmin proqramlar inkişaf proqramlarıdır. Məhz bu baxımdan da inkişaf proqramlarına, xüsusən də elmi-kütləvi, mədəni-maarif və təhsil proqramlarına xüsusi diqqət ayrılması başadüşləndir və bütün bunlar nəzərə alınaraq, Azərbaycanda həmin proqramların hazırlanmasına xüsusi diqqət ayrılıb.

Nəzərə almaq lazımdır ki, bütün dünyada hər zaman yeniliklər, yeni-yeni kəşflər ortaya çıxmaqdadır. Belə bir zamanda inkişafdan geri qalmaq olmaz. Bunun üçün, yeni inkişafdan geri qamamaq üçün isə, sözsüz ki, elmi-kütləvi, mədəni-maarif və təhsil proqramlarının hazırlanması istiqamətində ciddi islahatların keçirilməsi hər zaman, daha dəqiq desək, bütün dövrlərdə öz aktuallığını qorumaqdadır. Həmin proqramların hazırlanması istiqamətində nəinki ciddi islahatların keçirilməsi, hətta bu sahənin inkişafının daha da sürətləndiriləsi ən doğru addım sayılır. Məhz bu baxımdan heç də təsadüfi deyil ki, ölkəmizdə bu sahəyə, yəni elmi-kütləvi, mədəni-maarif və təhsil proqramlarının hazırlanmasına xüsusi diqqətin ayrılması hər zaman, xüsusən də müstəqilliyimizi yenidən bərpa etdikdən sonra prioritet məsələ hesab olunmaqdadır.

Xalqımızın elmə, təhsilə, maariflənməyə marağı hər zaman olub. Tarixə nəzər saldıqda bu, öz təsdiqini tapır. Belə ki, ölkəmizin ərazisində yerləşən tarixi rəsədxanaların olması, azərbaycanlı alimlərin, elm xadimlərinin çoxlu sayda ixtiraları təsdiq edir ki, öz elmi, təhsili, mədəniyyəti ilə seçilən, bununla da dünyaya nümunə sayılan xalqımız dünya elminə, mədəniyyətinə həm görkəmli elm və mədəniyyət xadimləri, həm də təkrarsız elm-mədəniyyət nümunələri, əsərləri, ixtiraları bəxş edib. Sovet hakimiyyəti dövründə, yeni 70 il ərzində bu sahəyə xüsusi diqqət olmasa da, ölkəmiz müstəqilliyini yenidən bərpa etdikdən sonra elmi-kütləvi, mədəni-maarif və təhsil proqramlarının inkişafı ən mühüm məsələ olaraq diqqət mərkəzində saxlanılır və sözügedən proqramların inkişafının daha da sürətləndirilməsi istiqamətində görülən işlər doğru addım olaraq, cəmiyyətimiz tərəfindən yüksək qiymətləndirilir. Hazırda bu istiqamətdə nailiyyətlərin əldə olunması da məhz görülən işlərin məntiqi nəticəsi kimi qəbul edilməkdədir. Amma dünyada yeniliklərin bir-birinin ardınca ortaya çıxdığı bir zamanda bununla kifayətlənmək olmaz və elmi-kütləvi, mədəni-maarif və təhsil proqramlarının hazırlanmasına, davamlı şəkildə inkişaf etdirilməsinə diqqət daha da artırılmalıdır.

Əlbəttə ki, elm və təhsil proqramlarının davamlı şəkildə inkişaf etdirilməsi, ilk növbədə, bilik səviyyəsinin artmasına xidmət edir. Həmçinin, həmin proqramlar insanların savadlanmasına, inkişafına öz tövhiyələrini də verir. Məhz bu baxımdan da cəmiyyətin daha üstün səviyyədə savadlanması, inkişafı, tərəqqisi naminə elm və təhsil proqramlarının hazırlanmasına, təkmilləşdirilməsinə diqqət daha da artırılmalıdır.

Elm və təhsil proqramlarının hazırlanması və inkişafı prioritet hesab olunur

ramlarının hazırlanmasına, təkmilləşdirilməsinə diqqət daha da artırılmalıdır. Xüsusilə vurğulamaq yerinə düşərdi ki, bu gün ölkəmizdə elm və təhsil proqramları, eləcə də cəmiyyətimizin daha da savadlanması, daha dolğun məlumatlara sahib olması üçün əlverişli şərait və kifayət qədər geniş imkanlar var. Məsələn, informasiya və geniş məlumatlar əldə edilməsi üçün ölkəmizdə internet şəbəkəsinin olması böyük imkanlar deməkdir. Məhz internet şəbəkəsinin köməyi ilə insanlar daim məlumatlanmaq, geniş və dolğun informasiyalar əldə etmək, eləcə də ötürmək imkanı əldə edirlər ki, bu da hazırda əvəzolunmazdır. Onu da unutmamaq lazımdır ki, təkçə maariflənmək, məlumat əldə etmək üçün deyil, elminin, təhsilimizin, mədəniyyətimizin təbliği baxımında da internet şəbəkəsinin əhəmiyyəti danılmazdır və bu gün ölkəmizdə internet resurslarından yararlanmaq üçün geniş imkanlar mövcuddur. Məhz bu imkanlardan istifadə edərək, yararlanaaraq, Azərbaycan tarixindən, ənənələrindən, milli dəyərlərindən tutmuş, qələbəmizin təmin olunmasına, ərazi bütövlüyümüzün bərpa edilməsinə qədər bütün məsələlər barədə informasiyaları Azərbaycan ictimaiyyətinə də, dünya ictimaiyyətinə də davamlı şəkildə çatdır-

maq daha məqsəduyğun hesab olunur. Xüsusilə, Ali Baş Komandanın, cənab Prezident İlham Əliyevin qətiyyəti, uzaqgörənliyi, liderlik keyfiyyətləri, apardığı siyasət, xalqımızın həmrəyliyi, ordumuzun rəşadəti, mübariz ruhu və bir çox məsələlər barədə maariflənmə işi davamlı şəkildə aparılmalıdır. Bunun üçün məhz elmi-kütləvi, mədəni-maarif, təhsil proqramlarına, xüsusən də qeyd olunan məsələlərin təbliğinə universitet və orta məktəblərdə xüsusi yer ayrılmalıdır.

Bəli, cəmiyyətimizin savadlanması, dünya görüşünün daha da artması, daha dolğun, daha geniş məlumatlara sahib olması, tariximiz, mədəniyyətimiz, xalqımıza məxsus olan dəyərlər barədə daha dərin informasiyalara, məlumatlara sahib olmaq, yiyələnmək bundan sonra daha vacib hesab olunur. Çünki tarixi həqiqətlər daha dərinləndirilməlidir ki, milli maraqlarımız da lazımlıca müdafiə olsun. Daim öz məkrli siyasəti ilə tarixi torpaqlarımızı, adən-ənənələrimizi, mədəniyyətimizi, musiqimizi, ümumiyyətlə, bizə məxsus olanı ələ keçirmək, mənimsəmək, oğurlamaq niyyətində olan bədnam qonşularımızın olduğunu biz çox yaxşı bilirik. Doğrudur, 44 günlük müharibənin məntiqi nəticəsi olaraq düşmən üzərində mükəmməl

qələbə qazanıldı, torpaqlarımız işğaldan azad edildi, bizə məxsus olan hər nə varsa, geri qaytarıldı. Amma düşmənin olduqca hiyləgər olduğunu unutmamaq olmaz. Unutmaq olmaz ki, hələ bundan sonra da bizə məxsus olan dəyərlərə əl uzadıla bilər. Çünki ermənilərin hansı xislətə sahib olduğunu bilirik və dəfələrlə şahidi olmuşuq ki, təkçə torpaqlarımıza deyil, bizə məxsus olan hər şeyə, ənənələrimizə, dəyərlərimizə belə haylar daim göz dikiblər, onları özünü küləşdirməyə çalışıblar. Biz məhz xalqımıza məxsus olan dəyərləri əxz etməli, öyrənməli, bilməliyik ki, bizə məxsus olan dəyərlərə sahib çıxmaq lazımdır. Biz öz tariximizi, öz mədəniyyətimizi daha dərinləndirib, öyrəndiyimiz, bildiyimiz, eləcə də ərazilərimizin hər qarışı barədə müfəssəl məlumat, informasiyaya sahib olduğumuz təqdirdə, onların təbliğinə də, müdafiəsinə nail ola bilərik. Deməli, bu, yəni, maariflənmək, bunun üçün də elmi-kütləvi, mədəni-maarif proqramlarının işlənilməsi, hazırlanması, daha da inkişaf etdirilməsi, təkmilləşdirilməsi bizim üçün ən aktual, ən prioritet məsələ hesab olunur.

Sözsüz ki, dövlətimizin bu istiqamətdə, yeni, elmi-kütləvi, mədəni-maarif, təhsil proqramlarının hazırlanması və inkişafı istiqamətində

de gördüyü işlər də danılmazdır. Xüsusilə, diqqətə çatdırmaq yerinə düşərdi ki, 1999-cu ildə "Azərbaycan Respublikasının təhsil sahəsində islahat proqramı" təsdiq olunduqdan sonra təhsil sistemində struktur dəyişiklikləri aparılıb, mütəxəssis hazırlığının strukturuna yeni ixtisaslar əlavə olunub və ümumiyyətlə, ötən əsrin sonlarından etibarən dünya standartlarına uyğun təhsil sistemində keçid prosesinin başlamasına start verilib. "Təhsil haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2009-cu il 5 sentyabr tarixli, 156 nömrəli Fərmanının icrasını təmin etmək məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti "Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin dövlət standartları"ni təsdiq edib.

Bir sözlə, maarif, təhsil sahəsində müvafiq proqramların həyata keçirilməsi istiqamətində müvafiq addımlar atılıb. Məhz elə həmin addımların fonunda ölkəmizdə elmi-kütləvi, mədəni-maarif, təhsil proqramlarının inkişafı üçün daha münbit şərait yaradılıb. Çünki elmi-kütləvi, mədəni-maarif, təhsil proqramlarının hazırlanması, təkmilləşdirilməsi və inkişafı hər zaman prioritet hesab olunub.

İnam Hacıyev

Xalqımızın şərəf və qəhrəmanlıq salnaməsi!

Qanlı 20 Yanvar faciəsindən 34 il ötür

Azərbaycan xalqının tarixinə Qanlı Yanvar faciəsi kimi daxil olmuş 1990-cı il 20 Yanvar hadisəsi XX əsrdə xalqımıza qarşı yeridilən düşünülmüş siyasətin növbəti təzahürü idi. Artıq 20 Yanvar hadisələrindən 34 il keçir. Keçmiş sovet dövlətinin hərbi maşınının həmin gün Azərbaycan xalqına qarşı həyata keçirdiyi hərbi təcavüz insanlığa qarşı törədilmiş ən ağır cinayətlərdən biri kimi tariximizdə yer alıb. Bu, uzun illər Sovet imperiyasının əsərinə yaşayan xalqın azadlıq səsini ucaltdığı, öz suverenliyi uğrunda cəsəret nümayiş etdirdiyi şərəfli tarixdir. İmperiyanın Bakıda qanlı hadisəni törətməklə, ittifaqa üzv olan digər respublikalara gözdəgi vermək planı və imperiyayı zor gücünə mühafizə etmək təşəbbüsü də boşa çıxmış oldu.

Milli azadlıq və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizəyə qalxmış dinc əhaliyə silahlı təcavüz nəticəsində yüzlərlə günahsız insanın qətlə yetirilməsi və yaralanması totalitar sovet rejiminin süqutu ərəfəsində onun cinayətkar mahiyyətini bütün dünyaya bir daha nümayiş etdirdi.

1990-cı ilin yanvar ayında M.Qorbaçov başda olmaqla sovet imperiyasının rəhbərliyi Bakıda vəziyyətin öz məcrasından çıxdığını və hakimiyyətin təhlükədə olduğunu bəhanə edərək qoşunun yeridilməsi üçün müxtəlif dezinformasiyalar yayırdı. Guya

Azərbaycanın digər rayonlarına hərbi müdaxiləsi nəticəsində öldürülən insanların sayı rəsmi olaraq 147-yə çatmışdı. Adamları xüsusi qəddarlıqla və yaxın məsafədən güllələmişlər. Xəstəxanalar, təcili yardım maşınları atəşə tutulmuş, həkimlər öldürülmüşdür. 1948-ci ilin Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsi, 1966-cı ilin Mülki və Siyasi Hüquqlar haqqında Beynəlxalq Paktı, 1966-cı ilin İqtisadi, Sosial və Mədəni Hüquqlar Haqqında Paktı və 1975-ci ilin Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Müşavirəsinin Helsinki Yekun Aktı, ATƏM-in 1989-cu il Vyana görüşünün son qərarı, hərbi əməliyyatların aparılmasını tənzimləyən qüvvədə olan müqavilələr, əsasən də 1980-ci ilin döyüş zamanı yüngül fırlanan və yayılan güllələrin istifadə edilməməsi Bəyannaməsi də buraya daxil olmaqla qüvvədə olan bütün insan hüquqlarına əsaslanan beynəlxalq müqavilələr kobudcasına pozulmuşdur.

Yanvarın 20-də artıq bütün dünya Bakıda törədilmiş dəhşətli qırğından xəbər tutdu. Artıq sovet qoşunlarının Bakıya hərbi müdaxiləsi dünyanın bir sıra ölkələrində etirazla qarşılanmışdır. M.Qorbaçovun atdığı bu addımı kəskin tənqid etmişlər.

20 YANVAR HADİSƏLƏRİNƏ DÖVLƏT SƏVİYYƏSİNDƏ SİYASİ-HÜQUQİ QIYMƏT VERİLDİ

Faciədən bir neçə il sonra, yeni 1994-cü ilin yanvarında bu qanlı cinayətin başında duran SSRİ müdafiə naziri marşal Yazov DFVK işi üzrə prosesdə ifadə verərkən bildirmişdi: "1990-cı il yanvarın 19-da Qorbaçov məni, Bakatini və Kryuçkovu yanına çağıraraq Bakıda fəvqəladə vəziyyət təbiiq etmək əmrini verdi. Mən heç bir yazılı qərar, heç bir fərman görməmişəm".

20 Yanvar Azərbaycan tarixində qanlı yazılmış bir səhifə olsa da, bu tarix Azərbaycanın istiqlal yolunun ilk zirvəsi, milli məfkurəmizin azadlıq istəyinin oyanış günüdür. Xalq o günlərdə böyük bir həqiqəti - həqiqi liderin meydanda olmamasını da bütün mahiyyəti ilə dərk etdi. O müdhiş gündə Ulu Öndər Heydər Əliyev xalqının səsine hər kəsdən əvvəl səs verdi.

Bakıya qoşun hərbi qulluqçuların ailələrini qorumaq, hakimiyyətin zorakılıqla ələ keçirilməsinin qarşısını almaq üçün yeridilmişdi. Əslində isə bu, tamamilə saxta bir tezisi idi. 1990-cı il yanvarın 19-da M.Qorbaçov SSRİ Konstitusiyasının 119-cu, Azərbaycan SSR Konstitusiyasının 71-ci maddələrini kobud şəkildə pozaraq, yanvarın 20-dən Bakıda fəvqəladə vəziyyət elan edilməsi haqqında fərman imzaladı. Lakin əhalinin bundan məlumatsız qalması üçün SSRİ DTK-nın "Alfa" qrupu tərəfindən yanvarın 19-da saat 19.27-də Azərbaycan televiziyasının enerji bloku partladıldı, respublikada televiziya verilişləri dayandırıldı. Gecə isə qoşun fəvqəladə vəziyyət elan edilməsindən xəbərsiz olan şəhərə daxil oldu və dinc əhaliyə amansız divan tutuldu.

BÜTÜN İNSAN HÜQUQLARINA

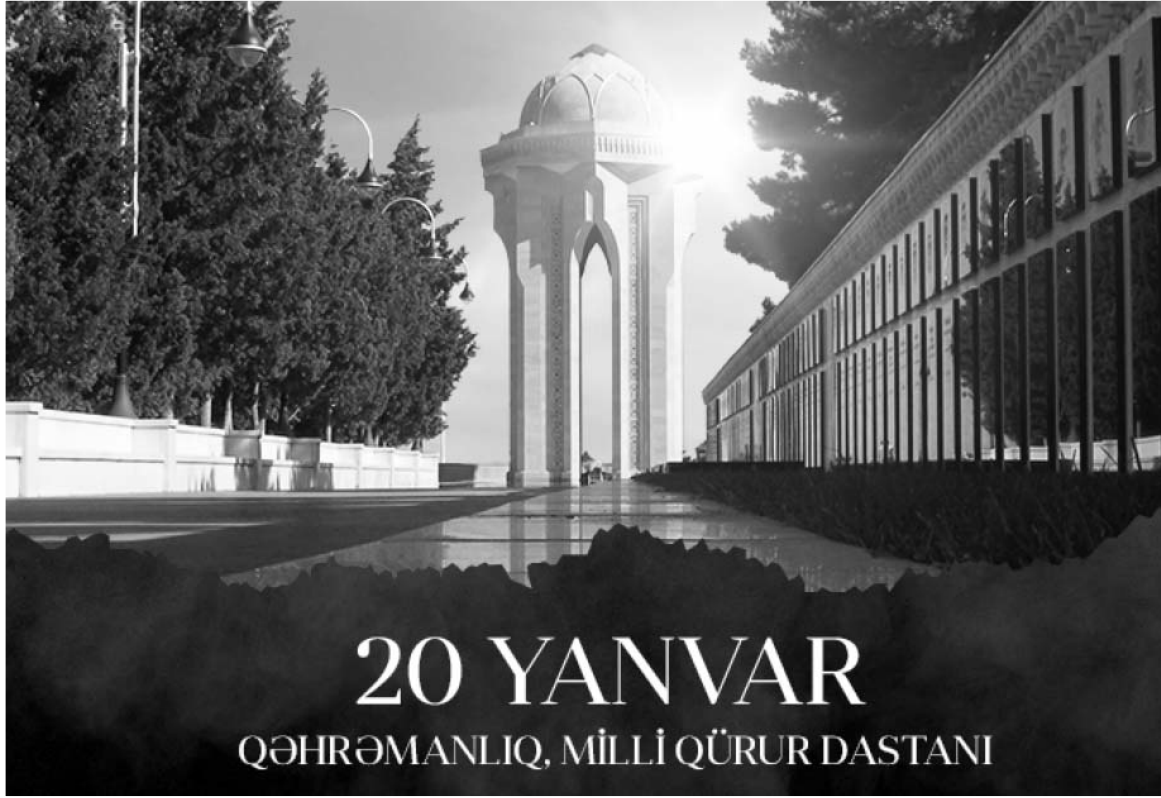
ƏSASLANAN BEYNƏLXALQ MÜQAVİLƏLƏR KOBUDCASINA POZULDU

Bakıda fəvqəladə vəziyyətin elan olunması haqqında məlumat əhaliyə yalnız yanvarın 20-də səhər saat 7-də respublika radiosu ilə çatdırıldı. Həmin vaxt isə öldürülənlərin sayı 100 nəfərə çatmışdı. Belə ki, artıq yanvarın 20-də 131 insan öldürülmüşdü ki, onlardan 117-si azərbaycanlı, 6-sı rus, 3-ü yəhudi, 3-ü tatar idi. 744 adam ağır xəsarət almış, 4 şəxs itkin düşmüş, 400 nəfər isə həbs edilmişdi. Sovet qoşunları fəvqəladə vəziyyət elan olunmayan rayonlara - yanvarın 25-də Neftçalaya, bir gün sonra isə Lənkərana yeridilmiş, nəticədə hər iki rayonda dinc insanlar qətlə yetirilmişlər. Beləliklə, sovet qoşunlarının Bakıya və

Ümummilli Lider Moskvada xüsusi nəzarət altında ola-ola, özünün və ailə üzvlərinin həyatını açıq təhlükə qarşısında qoyaraq, hadisələrdən dərhal sonra, 1990-cı il yanvarın 21-də ailəsi ilə birlikdə ölkəmizin Moskvadakı Daimi Nümayəndəliyinə gəldi, təcavüzə kəskin etirazını bildirdi, faciəni törədənləri, şəxsən M.S.Qorbaçovu kəskin ittiham etdi, qoşunların Bakıdan çıxarılmasını tələb etdi. Ulu Öndər Heydər Əliyev bununla, hər şeydən əvvəl, Vətən, xalq qarşısında vətəndaşlıq və milli mövqeyini nümayiş etdirdi. Ümummilli Lider Heydər Əliyevin yenidən hakimiyyətə qayıdışı Azərbaycanda müstəqil dövlətçilik ideyalarının bərqərar olmasına şərait yaratdı. Bundan sonra, 1990-cı ilin qanlı Yanvar faciəsinə dövlət səviyyəsində tam siyasi-hüquqi qiymət verildi. "20 Yanvar faciəsinin 4-cü ildönümünün keçirilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1994-cü il 5 yanvar tarixli Fərmanında deyilir: "Xalqımızın tarixinə Qanlı Yanvar faciəsi kimi daxil olmuş 1990-cı ilin yanvarın 20-də Azərbaycan öz azadlığı və müstəqilliyi uğrunda ilk şəhidlərini vermişdir. Tarixin yaddaşına qanlı yazılmış həmin gündən bəri 4 illik zaman məsafəsi ayırır. Təəssüf ki, 4 il ərzində 20 Yanvar hadisələrinə dövlət səviyyəsində lazımı siyasi-hüquqi qiymət verilməmişdir". Fərmanda Milli Məclisə 20 Yanvar hadisələrinə tam siyasi-hüquqi qiymətin verilməsi, bu məqsədlə parlamentin xüsusi sessiyasının keçirilməsi məsələsinə baxılması tövsiyə edilirdi. Milli Məclisdə müzakirələrin yekunu olaraq 1994-cü il martın 29-da qəbul edilən qərarda, nəhayət ki, 1990-cı ilin qanlı 20 Yanvar faciəsi-

20 YANVAR

QƏHRƏMANLIQ, MİLLİ QÜRUR DASTANI

görüldü. 1993-cü ildən üzü bəri 20 Yanvar şəhidlərinin ailə üzvləri və əllillərin sosial müdafiəsinin təmin olunması istiqamətində müxtəlif tədbirlər görülüb və bu gün də görülməkdədir. Azərbaycan Prezidentinin 17 yanvar 2000-ci il tarixli Fərmanı ilə 20 Yanvar təcavüzü zamanı yüksək vətəndaşlıq nümunəsi göstərərək həlak olmuş Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarına "20 Yanvar şəhidi" fəxri adı verilib, "1990-cı il 20 Yanvar hadisələri zamanı əlil olmuş şəxslərə dövlət qayğısının artırılması haqqında" 2003-cü il 15 yanvar tarixli Sərəncama əsasən, əlil olmuş şəxslərə verilən aylıq müavinət artırılıb və bu iş

yüksəlməsi özünü bu qəbildən olan insanların həyat və məişətində daha qabarıq göstərir.

Dövlət başçısının Şəhidlər Xiyabanı kompleksinin yenidən qurulması ilə bağlı sərəncamı Vətən şəhidlərinin xatirəsinə ehtiramın daha bir nümunəsinə çevrildi. Prezident İlham Əliyevin Sərəncamına əsasən, Şəhidlər Xiyabanı vahid kompleks kimi yüksək səviyyədə yenidən quruldu, abadlaşdırıldı.

Son illərdə ölkədə əlil və şəhid ailələrinin mənzil təminatını yaxşılaşdırmaq üçün dövlət hesabına fərdi və yaşayış evləri inşa olunur. Müvafiq olaraq 20 Yanvar şəhidlərinin ailələ-

kəmizin hər yerində, eləcə də xarici dövlətlərdə tədbirlər keçirilir. 20 Yanvar gününün Azərbaycanın suverenliyi, istiqlaliyyəti və ərazi bütövlüyü uğrunda mübarizə rəmzi kimi qeyd olunur.

ŞƏHİDLƏRİMİZİN RUHU ŞADDIR

Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin dərin məzmunlu və çoxşəxli siyasi kursu nəticəsində müstəqilliyimiz daha da möhkəmlənib. Ən əsası da odur ki, indi Azərbaycan tarixinin ən qüdrətli dövrünü yaşayır. Dünyada söz sahibi olan Azərbaycan Cənubi Qafqazın lideri statusunu daşıyır. Tam müstəqil siyasət yürütməsi də respublikamızın beynəlxalq imicinə müsbət təsir edən əsas amillərdəndir. Sevindirici haldır ki, bu gün Azərbaycan Zəfər çalmış bir xalq, dövlət olaraq da dünyada tanınır. 30 ilə yaxın düşmən tapdağı altında olan torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi və Vətən müharibəsindəki Qələbə Azərbaycanın beynəlxalq nüfuzunu daha da yüksəldib. Bu qələbə Cənab Prezident İlham Əliyevin qətiyyəti, xalqımızın inamı və şəhidlərimizin qanı bahasına əldə olundu. Ali Baş Komandanımızın rəhbərliyi ilə ordumuz Ermənistanı böyük zərbə vurdu və əzəli torpaqlarımız işğaldan azad olundu. Ulu Öndərin məhvolma təhlükəsindən xilas edib inkişaf yoluna çıxardığı Azərbaycan dövləti sözün əsl mənasında, daha da möhkəmlənib.

Bəli, 20 Yanvar tarixi bir daha göstərdi ki, azad düşüncəli xalq müstəmləkə altında saxlamaq olmaz. Bu gün Azərbaycan xalqı-

nə dövlət səviyyəsində tam siyasi-hüquqi qiymət verildi.

1990-cı ilin yanvar qırğını nə qədər faciəli olsa da, Azərbaycan xalqının iradəsini, milli azadlıq uğrunda mübarizə əzmini qıra bilmədi. Həmin müdhiş gecədə həlak olan vətən oğulları Azərbaycanın tarixinə parlaq səhifə yazdılar, xalqın milli azadlığı, müstəqilliyi üçün yol açdılar. Müstəqil Azərbaycan dövlətinin tarixinə qanlı 20 Yanvar faciəsi xalqımızın şərəf və qəhrəmanlıq səhifəsi kimi yazılmışdır. Hər il yanvarın 19-20-də Azərbaycan vətəndaşları vətəni uğrunda canlarından kəçən şəhidlərimizi xatırlayırlar.

20 YANVAR ŞƏHİDLƏRİNİN XATİRƏSİ ƏBƏDİLƏŞDİRİLDİ

Ulu Öndər şəhidlərin ailələrini dövlət qayğısı ilə əhatə etdi. Eləcə də 20 Yanvar hadisələrində sağlamlığını itirən əllillərin sosial müdafiəsi, pensiya təminatı ilə bağlı tədbirlər

indi də davamlı olaraq həyata keçirilir. Bu gün Azərbaycan Prezidenti Cənab İlham Əliyev müharibə veteranlarının, şəhid ailələrinin, əllillərin problemlərinin dövlət səviyyəsində həllini mühüm vəzifələrdən biri kimi qarşıya qoyub. Ölkəmizdə bu istiqamətdə böyük tədbirlər həyata keçirilir. Şəhid ailələrinin, əllillərin sosial təminatı ildən-ile daha da möhkəmləndirilir. Ölkənin iqtisadi durumunun

rinə, əllillərə də verilir. 20 Yanvar şəhidlərinin xatirəsinin əbədiləşdirilməsi istiqamətində daha bir addım metronun "20 Yanvar" stansiyasının üzərindəki dairədə xatirə kompleksinin yaradılması oldu.

Bu gün xalqımız 20 Yanvar hadisələrinin 34-cü ildönümünü qeyd edir, igid övladlarının fədakarlığını məhəbbətlə xatırlayır və onların əziz xatirəsinə böyük ehtiramla yad edir. Öl-

nin istiqlal mübarizəsinin milli oyanışının zirvəsi oldu. Həmin tarixdən Azərbaycan böyük inkişaf yolu keçdi, iqtisadi gücü yüksəldi, dünyada söz sahibinə çevrildi. Məhz bu güc Azərbaycanı müstəqilliyə doğru apardı. 30 ilə yaxın mənfur düşmən tapdağı altında olan torpaqlarımız azad edildi, xalqımız Zəfər tarixini yaşadı. Bu Zəfər Azərbaycan Prezidenti, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin siyasi iradəsinin, xalq-iqtidar birliyinin təntənəsidir. XXI əsrin müharibəsini aparan Azərbaycan tarixinə Zəfər gününü yazdı. Bu Şəhidlər xiyabanında uyuyan şəhidlərimizin ruhu şaddır.

2020-ci il noyabrın 8-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin Şəhidlər xiyabanında Azərbaycan xalqına müraciət edərək "Mən bu gün, eyni zamanda, ulu öndər Heydər Əliyevin məzarını ziyarət etdim, onun ruhu qarşısında baş əydim. Ürəyimdə dedim, xoşbəxt adamam ki, ata vəsiyyətini yerinə yetirdim. Şuşanı azad etdik! Bu, böyük Qələbədir! Şəhidlərimizin, Ulu Öndərin ruhu şaddır bu gün! Gözün aydın olsun, Azərbaycan! Gözünüz aydın olsun, dünya azərbaycanlıları!"

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

20 Yanvarın günahsız qurbanı: ON ÜÇ YAŞLI QIZ

Son illərdə Azərbaycanın üzərini çox qara kabuslar bürümüş oldu. Faciələr, soyqırımı, terror aktları daha nələr, nələr. Hər tarixdə qanlı izlər var. Mücadilə yaşamış xalqımızın başına gələn olaylar yaddaş və tariximizdə silinməz izlər salmışdır. Yaşından asılı olmayaraq bu faciələri yaşadı insanlarımız. Qoca da, gənc də, uşaq da bu qanlı olayların qurbanına çevrildi. Müstəqilliyimizə gedən yolda və ondan sonra baş verənlər təlimizə çox qadala zaman kimi həkk olundu. Azərbaycan xalqının tarixinə Qanlı Yanvar faciəsi kimi daxil olmuş 1990-cı il 20 Yanvar hadisələri tariximizə iz saldı. Həmin müdhiş gecədə həlak olan vətən oğulları Azərbaycanın tarixinə parlaq səhifə yazdılar, xalqın milli azadlığı, müstəqilliyi üçün yol açdılar. Elə buna görə 20 Yanvar hər il təkə Ümumxalq Hüzün Günü kimi deyil, qəhrəmanlıq, milli qürur, məğrurluq günü kimi də qeyd olunur. Vətənimizin müstəqilliyi, suverenliyi, azadlığı uğrunda canını qurban verən şəhidlərimizin adı əbədi olaraq Azərbaycan tarixinə və xalqımızın yaddaşına həkk olunub. SSRİ rəhbərliyinin Azərbaycana qarşı qərəzli, ermənipərəst siyasətinə, əzəli torpaqlarımıza iddia edən Ermənistanın təcavüzkar siyasətinin açıq-aşkar dəstəklənməsinə və respublikanın ozamanki rəhbərliyinin xəyanətkar mövqeyinə etiraz əlaməti olaraq ayağa qalxmış geniş xalq kütlələrinə qarşı sovet ordusunun iri hərbi birləşmələrinin yeridilməsi Azərbaycanda, xüsusilə Bakıda misli görünməmiş faciəyə gətirib çıxardı. Günahsız insanların qətlə yetirilməsi və yaralanması totalitar sovet rejiminin süqutu ərəfəsində onun cinayətkar mahiyyətinin təzahürü idi.

Kimdir Larisa? Larisa Məmmədova Yarımçıq qalan ömür. 11 avqust 1977-ci il tarixinə dünyaya gələn Yanvar şəhidinin adı məktəb şagirdi kimi məzarlığa - Şəhidlər xiyabanına həkk olundu. 1990-cı ilin 19 yanvardan 20 yanvara keçən gecə Larisa atası Fərman Məmmədov ilə birlikdə atasının işlədiyi L.Şmidt adına zavoda getmişdir. Sanki ölüm onu cənginə çəkməyə çalışırdı. Atası evdən çıxarkən Larisa atasından əl çəkmir, onunla getmək istədiyini bildirir. Həmin gecə həyat yoldaşından və qızından heç bir soraq ala bilməyən Qalina xanım çox narahatlıq keçirir. Ertesi gün isə xəbər gəlir ki, şəhərdə baş verən hadisələr zamanı Fərman kişi ayağından yaralanıb. Larisa isə üreyindən vurularaq 19 yanvar 1990-cı ildə 13 yaşında həyatını itirib. Larisanın ailəsi beş nəfərdən ibarət idi və onun Emil adlı qardaşı, Nərinə adlı bacısı vardı.

Azərbaycanın xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadənin Larisaya həsr etdiyi şeirində "On üç yaşlı körpə bala" da bu kədəri ifadə edir.

On üç yaşlı körpə bala,
Yazıq anan necə dözsün
Bu kədərə, bu mələla?
Məzarının baş ucunda kuklan da var.
Bu gün layla çalmalıyken sən kuklana,
Kuklan sənə laylay çalar.
Sən özün də kukla idin.
Bu dünyanın əvvəlini, axırını
Heç bilmədin.
Kim kuklaya güllə atar?
Atan oldu

Qeyd edək ki, Larisanın atası Fərman Ukraynada hərbi xidmətdə olmuş və Qalina adlı qadınla tanış olmuş onunla ailə qurmuşdur. Larisa Ukraynada anadan olur, elə adını da orada ona qoyurlar. Valideynlərinin sözlünə görə, o, öz adından narazılıq edirmiş və məktəbi bitirənə son pasport alanda adını dəyişib Leyla edəcəyini bildirmiş.

Larisa orta məktəbdə yaxşı oxuyan şagirdlərdən biri olmuşdur. Musiqi təhsili də almış. Belə ki, o, piano dərsləri də alıb. Ən böyük arzusu da böyüyəndə piano müəllimi olmaq olub.

Amma arzularını imperiyanın caynaqları onun arzusu nu boğur. Bütün arzularını özü ilə əbədi dünyasına aparır. Bütün şəhid övladlarımız kimi, Larisa da Azərbaycan xalqının qəlbində əbədi yaşayacaqdır.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

QAN ÇANAĞINA DÖNƏN BAKI

1990-cı il yanvarın 19-dan 20-nə keçən gecə zülmə tabe olmayan xalqımız qədim Bakını qan çanağına döndərdi. İmperiya çəllədlərinin törətdiyi qanlı əməllər nəticəsində məktəblilərin olması bu quruluşun nə qədər qəddar və qaniçən olduğunu bir daha göstərmiş oldu. 13 yaşlı İlqar, 14 yaşlı Nəriman, 16 yaşlı Veranın qaniçənlərin qurbanı olması bu vəhşilikdən söz açır. 33 ildir ki, müqəddəs ziyarətçiyə çevrilən Şəhidlər xiyabanında yan-yana düzülən, eyni biçimli məzarlarda yatanların hər biri xalqımızın doğması xatırlanır, yaddaşlara yazılır.

Onların arasında 13 yaşlı Larisa da var. 20 yanvar faciəsinin azyaşlı şəhidlərindən biri kimi Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin 31 mart 1998-ci il tarixli fərmanı ilə Larisa Məmmədova və digər 146 şəhidə "20 Yanvar Şəhidi" fəxri adı verilmişdir.

"COP29-dan ilk faydalanan da ev sahibi kimi Azərbaycan olacaq"

MÜNASIBƏT

"BMT-nin İqlim Dəyişiklikləri üzrə Çərçivə Konvensiyasının tərəflər konfransının 29-cu sessiyasının Azərbaycanda keçirilməsi haqqında qərarın qəbul olunması Azərbaycanın çox böyük nüfuzundan xəbər verir". Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında deputat İlham Məmmədov deyib. Deputat bildirib ki, bu, təkə ekoloji problemlərin həlli deyil: "İqlim dəyişikliklərinin ətraf mühitə vurduğu ziyan böyük problemdir. Dünyanı təhdid edən bu problemin aradan qaldırılması, həll yollarının axtarılması, bunun üçün dünyanın birlik nümayiş etdirməsi, müzakirələrin keçirilməsi üçün Azərbaycana ev sahibliyinin həvalə olunması böyük nüfuz deməkdir. COP29-un Azərbaycanda keçirilməsi haqqında qərar bir neçə gün ərzində baş verdi. BMT-nin ən böyük global tədbirinin Azərbaycanda keçirilməsi ölkəmizin təbliğinin, inkişafının dünyaya nümayiş olunmasıdır. Təhlükəsizlik tədbirləri üçün Azərbaycanin həmişə ədalətli olduğu, təbiətin xilasını üçün ekoloji tarazlığın qorunmasına lazımı addımların atılmasına sadıqlığını nümayiş etdirir. Azərbaycanın nüfuzundan xəbər verən bu tədbirin ölkəmizdə keçirilməsi cənab Prezidentimizin illər boyu apardığı uğurlu siyasətin nəticəsidir. Prezidentimiz dünya xəritəsində zərrə qədər görünən Azərbaycanı dünyanın özü qədər böyüdü. Bu kimi global tədbirlərin ölkəmizə ev sahibliyi etməsinə etimad göstərilməsi xalq və dövlətimizin böyük qələbəsidir. Gələcək üçün xalqımıza uğurlar arzu edirəm. Azərbaycan daim inkişaf edir. Cənab Prezidentimizin Azərbaycanın inkişafı üçün atdığı addımlar 7 fevralda keçiriləcək prezident seçkilərində yeni dövrün başlanğıcı üçün töhfə olacaq. Qədirbilən xalqımız Prezidentimizin daim yanındadır. Bu günlərdə ictimai-siyasi xadim kimi seçki kampaniyası üçün rayonlarda olub insanlarla görüşürük. Bu məsələlərin əhəmiyyətinin nə qədər böyük olduğunu insanlara çatdırırıq. Bu, Azərbaycanda keçirilən hansısa tədbir deyil, Azərbaycanın bu qədər nəhəng tədbirə ev sahibliyi edə bilməsi üçün inkişaf edən dövlət olduğunu göstərir". "İqlim dəyişikliklərinin əsas səbəblərindən biri artıq yanacaqın artması ilə tullanması, bu sahədə nizamsız olan proseslərin nəticəsində atmosferin korrupsiyasıdır. Bu, planetimizin ekologiya, fauna və florasının çirklənməsinə, xəstəliklərin artmasına səbəb olur və bəşəriyyətin məhvini gətirib çıxarır. Azərbaycan həmişə ekoloji təmizliyin qorunmasına sadıqlığını nümayiş etdirib. COP29-un qəbul etdiyi qərarlardan ilk faydalanan da ev sahibi kimi Azərbaycan olacaq. Hesab edirəm ki, tədbirin ən əhəmiyyətli hissəsindən biri də bu olacaq" - deyərək, əlavə edib.

S. Ağazadə

"İnfeksiyon xəstəlikləri bir orqanizmdən digərinə yoluxan xəstəliklərdir". Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında tanınmış həkim-cərrah, tibb üzrə elmlər doktoru, Azərbaycan Tibb Universitetinin I cərrahi xəstəliklər kafedrasının professoru Adil Qeybullayev deyib.

Onun sözlərinə görə, infeksiyon xəstəlikləri müxtəlif qruplara bölünür:

1. Antroponoz - İnsan mənşəli infeksiyon xəstəlikləri.
2. Zoonoz - Heyvan mənşəli infeksiyon xəstəlikləri, yəni heyvandan insana keçən xəstəliklər.
3. Capronoz - Təbiətdə onların yeri yoxdur, qeyri-canlı mənbələrdə ola bilərlər. Torpaqda tetanus olub, paslı dəmirdə başqa infeksiyalar ola bilər.

"Bu üç yolla keçən infeksiyalar var. Onlar havadancı, nəfəs yolu ilə - aerol, qida ilə - alimantar, qan köçürmə, cinsi əlaqə yolu

İnfeksiyon xəstəliklər hansı üsullarla yayılır?

HƏKİM

ilə - trasmissiv, anadan uşağa - şaquli yol və sair yollarla keçir. Bu infeksiyaların içində ən təhlükəli sürətlə yayılan in-

feksiyalardır. Bunlar da daha çox havadancı yolu ilə yayılan infeksiyalardır ki,

qısa müddətdə global pandemiya yarada bilərlər. Ona görə bu infeksiyalar daha diqqət mərkəzindədir. Bəzi infeksiyalar su ilə yayıla bilər. Məsələn, vəba su ilə daha çox yayılır. Bəziləri müxtəlif gəmiricilər, birələr və sair vasitəçilərlə yayılırlar. Məsələn, taun xəstəliyi buna nümunədir".

Həkim bildirib ki, grip, koronavirus hava-dancı yolu ilə yayılan infeksiyalardır: "Hansı xəstəliklər ki, daha sürətlə yayılıb pandemiya yarada bilərlər, onlar Dünya Səhiyyə Təşkilatının daha çox diqqət mərkəzindədir. Xüsusi infeksiyalar - vəba, taun, sarı qızdırma, təbii çiçək 4 karantin infeksiyasıdır. Grip, koronavirus həmişə diqqət mərkəzində olan infeksiyalar qrupundadır ki, yenə Dünya Səhiyyə Təşkilatı nəzarətdə saxlayır. Hər bir xəstəliyin öz müalicə üsulu var, ona uyğun da müalicə aparılır. Hər birinin önleyici üsulları var. Onlara qarşı da tədbirlər görülür".

Söylü

Lavrovdan Paşinyana mesaj

"Burada heç bir məntiq görmədim"

olunacaq eyni şərtləri istəyir. Burada heç bir məntiq görmədim, düzünü desəm, bu marşrutları müqayisə etmək yersizdir. 2021-ci ildə Ermənistan, Rusiya və Azərbaycan Baş nazirlərinin müavinləri səviyyəsində yaradılmış üçtərəfli işçi qrupu çərçivəsində razılaşdırılıb ki, bütün əlaqələr və marşrutlar blokdan çıxarıldıqda, ərazisindən istənilən marşrutun keçdiyi ölkələr öz ərazilərində bu marşrutlar üzərində suverenlik və yurisdiksiyanı tam olaraq saxlayır. 2023-cü ilin iyununda baş nazirin müavinləri səviyyəsində onlar, ilk növbədə, dəmir yolu ilə bu cür əlaqəni bərpa etmək barədə razılığa gəliblər: bu barədə razılığa gəlinib, bunu Prezident Putin

sına nəyin mane olduğundan, Azərbaycanla Naxçıvan arasında nəqliyyatın açılması prinsiplərindən xəbərsizəm. Yaxşı bilirəm ki, qərbi dostların "yaxşı" məsləhətləri Cənubi Qafqazda həmişə mövcuddur və bu məsləhət bəzən prosesin bu və ya digər iştirakçı tərəfindən qəbul edilir".

"Kommunikasiyaların açılması parametrləri üçtərəfli sazişdə təsbit edilib"

Lavrov onu da qeyd edib ki, Qərbi məsləhətlərinin həmişə region ölkələri arasında onların maraqlarının tarazlığına əsaslanaraq razılaşmalar tapmağa deyil, özlərinin geosiyasi məqsədlərini irəli sürməyə yönəlmişdir. "Kommunikasiyaların açılması parametrləri üçtərəfli sazişdə təsbit edilib: marşrut Ermənistanın suveren ərazisindən keçir, Rusiya FTX-nin

İrəvanda səfərdə olarkən, Paşinyanla ayrıca KTMT sammiti çərçivəsində müzakirə edib. Yaxşı xatırlayıram ki, hər şey çox müsbət qarşılandı, amma sonra nəşə oldu. Təbii ki, başa düşürük ki, əldə olunmuş razılaşmalardan belə geri çəkilmə nadir hal deyil və bu razılaşmaların kağız üzərində tamamlanma-

sərhəd xidmətinin nəzarəti altında Azərbaycandan Ermənistana girişdə və Ermənistandan Azərbaycanın Naxçıvanına çıxışında sərhəd və gömrük nəzarəti prosedurları da prinsipçə razılaşdırılıb".

Afət Tahirqızı

Son günlər Ermənistan və Azərbaycan liderləri ictimai şərhlərində, doğrudan da, Azərbaycanın əsas hissəsi ilə Naxçıvan arasında əlaqə yaratmaq mövzusunda toxunublar: "Paşinyan haradasa Ermənistanın qəti şəkildə Zəngəzur dəhlizinin əleyhinə olduğunu deyib. Rusiya, Azərbaycan prezidentləri və Ermənistanın baş nazirinin əldə etdiyi razılaşmalar çərçivəsində Zəngəzur dəhlizi heç vaxt müzakirə olunmayıb". **Bunu Rusiyanın xarici işlər naziri Sergey Lavrov mətbuat konfransında deyib.**

Rusiyalı nazir bildirib ki, 10 noyabr tarixində imzalanan və müharibəni dayandıran üçtərəfli bəyanatda bütün iqtisadi, nəqliyyat və kommunikasiyaların blokdan çıxarılaçağı, daha sonra Ermənistanın Azərbaycanın qərb rayonları ilə Naxçıvan arasında hər iki istiqamətdə nəqliyyat əlaqələrinin təhlükəsizliyinə zəmanət verdiyi bildirilib: "...Və bu nəqliyyat əlaqəsinə nəzarət Rusiyanın FTX-nin sərhəd xidməti tərəfindən həyata keçiriləcək. Bu, üçtərəfli formatda imzalanmış sənəddən praktiki olaraq sitatdır. Paşinyanın Ermənistan ərazisindən tranzit üçün Azərbaycandan Naxçıvana İran vasitəsilə tranzitdə istifadə

"Ermənistanın Azərbaycanın qərb rayonları ilə Naxçıvan arasında hər iki istiqamətdə nəqliyyat əlaqələrinin təhlükəsizliyinə zəmanət verilib"

Heyatını tamamilə peşəsinə, sənətinə bağlayan, taleyi, ailəsi, hətta övladı da işi olan qadınlarımız var. Namus-ismətini, insanlarla xoş münasibətini peşəsinin baş tacı edən, zəhmətkeşliyi ilə sənətini zirvələrə qaldıran, əlinin əməyi ilə ürəyinin istisini birləşdirib şəfa paylayan qadınlarımız var. Onlardan biri-Sevda Piriyeva haqqında söhbət açmaq istəyirəm: Naxçıvan Muxtar Respublikasının həm muxtariyyətinin, həm də səhiyyəsinin yaranmasının 100 illiyi münasibətilə dünən əməkdar tibb işçisi adına layiq görülmüş Sevda xanımdan... Ömrünün 43 ilini Azərbaycan səhiyyəsinə verən, yaşadığı Şahbuz rayonunun sakinlərinin sağlamlığı keşiyində dayanan, bu işdə gecəsi-gündüzü olmayan Sevda xanım haqqında danışmaq o qədər xoşdur ki...

100 illik səhiyyənin 43 illik Sevdası..

Gecənin istənilən saatında, gündüzün hər anında Sevda xanıma bir zənglə xəstə düşdüyü çətin vəziyyətdən çıxıb. İllərin təcrübəsinə əsaslanan biliyi, illərlə gördüyü işə məhəbbəti bu uğurunun hekayəsidir. Onun əsl tibb işçisinə xas olan xüsusiyyəti isə xəstəsi sağalanaqədər hər ana zəng etməsi, vəziyyəti ilə maraqlanması, sağlığına qovuşanaqədər rahat ola bilməməsidir.

Elə onu hər kəsə sevdiren xüsusiyyətlərindən biri də məhz budur. Tək bümü? Xeyr, tək bu deyil. Sevda xanım haqqında Şahbuzda

hər kəs həm də "O, kişi qeyrətli qadındır",- deyir. Bu qənaət heç də asanlıqla formalaşmır rayon yerlərində. Bunu Sevda xanın illərin həyat tərzi, insanlar arasında əxlaqi keyfiyyətləri, davranışı ilə qazanıb.

2014-cü ildən isə Şahbuz kənd Həkim Ambulatoriyasının baş həkim əvəzi vəzifəsində, lakin uzun illər rayon mərkəzi xəstəxanasının cərrahiyyə, ən çox isə təcili yardım şöbəsində çalışan bu qadın sovet dövründə və müstəqilliyin ilk illərində yolları bərpad olan kəndlərə çağırışlara min bir əziyyətlə gedib çıxıb. Həyatını təhlükə ilə üz-üzə qoyub, lakin maşın qalxmayan evlərə kilometrərlə yolu qalın buzun üstü ilə hərəkət edib. Hələ bu çağırışlar gəcənin yarısında olanda zərif çiyinlər üzərində daşınan məsuliyyət hissini, vəzifə borcunun nə demək olduğunu təsəvvür etmək də çətin olmaz.

Bir çağırışdan təcili yardım şöbəsinə qayıtmamış elə yoldaca başqa bir kəndə getmək Sevda xanımı nə yorub, nə də usandırır illərlə. Gecə növbələrində səhərin sü-

hünə qədər çağırışlarda olduğu, xəstələri ağır vəziyyətdən çıxardığı günlərin sayı-hesabı varmı? Hər-dən həmin günlərdən Sevda xanım elə maraqla söhbət açırdı ki... Gecə yağın qarın bağladığı yolun keçilməz hissəsini maşından enib təmizləməsindən danışsaq, yolda qəflətən xarab olan maşının düzəldilməsi ilə məşğul olmasından söhbət açsaq, xəstəsinin ürəyi istədiyi nəməti ona çatdırmasından danışsaq, xəstənin körpəsini qucağına alıb sakitləşdirməsindən, oxşamasından danışsaq, onun çoxsaylı insani keyfiyyətlərinin hansından söhbət açsaq ki, bu zəhmətkeş qadının obrazını azacıq da olsa, özünəməxsus şəkildə yarada bilək...

Sevda xanım tibb işçilərinin son sertifikatıya imtahanında 60 suala 60 düz cavab yazan, birinci dərəcəli tibb işçisi adına layiq görülmüş, öten il səhiyyə işçiləri günündə Naxçıvan Muxtar Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin fəxri fərmanına layiq görülmüş nümunəvi tibb bacısıdır. Elə bütün bunlara görə də hər il səhiyyə günündə, müəyyən bayramlarda fəxri adla təltif olunanlar arasında həmişə şahbuzluların gözü Sevda xanıma axtarılır. Onun əməkdar ad almaqda

gəcilməsi narahatlıq doğurub. Lakin hamı onu da qürurla vurğulayıb ki, Sevda bizim qəlbimizdə çoxdandır, əməkdar tibb işçisidir. Onun əməkdarlığını camaat verir. Lakin bu adın rəsmi şəkildə olması da başqa bir istək idi.

Budur, həmin gün gəlib çatdı. Həm də necə gözəl bir əlamətdar tarixə- Naxçıvan Muxtar Respublikasının və səhiyyəsinin yaranmasının 100 illiyinə təsadüf etdi bu fəxri ada Sevda xanımın layiq görülməsi. Həm qürurverici, həm də sevindiricidir. Odur ki, səhiyyənin 43 illik Sevdasını ürkədən təbrik edib, ona fəaliyyətində uğurlar arzulayırıq. Bu xəbərə sevinməyən tapılmaz. Çünki o, hər kəsin sevimli Sevdasıdır.

Peşəsinə göz bəbəyi istəyi və məsuliyyətində olan, peşəsinə sevimli, peşəsi ilə sevilən, sevgisi, məhəbbəti, həyat yoldaşı, övladı sənəti olan Sevda xanımın əməkdar tibb işçisi adı mübarək olsun. Əməkdar tibb işçisi Sevda Piriyevanın əmək fəaliyyəti yüzlərlə gənc tibb işçisinin sırrını ondan öyrənməli olduğu peşədir. Çünki nümunəvidir, 43 ilin uğur hekayəsidir...

Mətanət Məmmədova

Ölkəmizdə və dünyanın bir sıra yerlərində əksər ailələr qızları doğulduğu andan etibarən onlara cehiz hazırlamağa başlayır. Bəs, gəlin görək dünyada və Azərbaycanda hansı cehiz yığma adətləri var?

SİA mövzu ilə bağlı araşdırma aparıb. Cehiz vermək adəti necə yaranıb?

Gəlin cehizinin düzülməsi ənənəsi ailənin qızı üçün aldığı yaxınlarına göstərmək üçün tətbiq olunur. Belə ki, qonşular, qohumlar, tanışlar gəlinin və onun ailəsinin təmin etdikləri ev əşyalarına baxmağa gəlirlər.

Türkiyədə cehiz almaq adətləri

Dəsmallar, yorğan örtüyü dəstləri və bütün digər əşyalar zamanla tədricən alınır. Bütün cehiz gəlinin atasının evində saxlanılır. Orta hesabla toylarına 30, yaxud 10-15 gün qalmış cehiz bəyin ailəsinin kirayə götürdüğü avtomobilə yığılır. Cehiz yeni evə köçür və ailələrdə qadınlar tərəfindən şkaflara yerləşdirilir. Bu hissə 90 faiz bizdə olduğu kimidir.

maması ilə maraqlananlar üçün bu, paltar və ev əşyaları deməkdir. Övladlarını evləndirməyi düşünen ana və atalar bəyin cehizi nədən ibarət olacağını soruşurlar. Bəs bəyin cehizi necə?

Türkiyədəki cehiz ənənəsinin bizdəkindən əsas fərqi odur ki, burada evin böyük məişət texnikası və mebellərini bəy alır.

Türkiyədə toy ərəfəsində kişiləri maraqlandıran məsələlər arasında bəyin cehizi də var. Əvvəllər cehiz əl işi krujeva, dəsmal, çarpayı və müxtəlif paltarları təsvir etsə də, indi çox fərqli mənə kəsb edir.

İlk olaraq gəlin və bəy namizədləri ev qurmaq üçün lazım olan hər şeyi almağa ra-

Dünyada və Azərbaycanda olan cehiz adət-ənənələri

Bu arada cehizə baxış keçirən yaxınlar tərəfindən evin çatışmazlıqları müəyyən edilir. Yeni yeni evlənən cütlüklərə kömək etmək üçün cehizə baxmağa gələn insanlar gəlinin çatışmayan əşyalarını alıb ona hədiyyə edərdilər. Yeni gəlinə cehiz vermək adəti sayəsində hər kəs cütlüyə dəstək olurdu.

Müxtəlif cehiz qoyma modelləri var. Gəlinlərin bəzi əşyaları şkaflara qoyulur. Cehizə baxmağa gələnlərdən onlara açıb baxmaları xahiş olunur. Türkiyədə bəzi gəlin namizədləri dəsmal və krujeva kimi əl işlərini çarpayıya düzərək nümayiş etdirirlər.

Gəlin namizədləri cehizlərindəki bütün əşyalara baxılmamasını istəyirlər. Məsələn, bəzi gəlinlər alt paltarlarına baxılmasını xoşlamırlar. Bu halda, paltarlar, çəkmələr və yastıq üzükləri kimi əsas cehiz məhsullarını nümayiş etdirmək kifayət edəcəkdir. Cehizi evə yerləşdirmə iki gün və ya həftə ərzində davam edə bilər. Əslində bu, qismən cehizə baxmağa gələcək insanların sayı və görüləcək əşyaların çoxluğu ilə bağlıdır. Cehiz mərasimi adətən cütlüyün yeni evində keçirilsə də, bu mərasim gəlinin ata evində də keçirilə bilər.

Cehizə baxmağa gələn insanların adətən hədiyyələri də yanlarında olur. Qonaqlar bütçələrinin imkan verdiyi qədər mətbəx əşyalarından tutmuş kiçik dəsmala qədər istedikləri hədiyyələri götürə bilərlər.

Cehiz yerləşdirmə zamanı yeməyə nə təklif olunur?

Cehiz mərasimində veriləcək yeməkləri

bəyin ailəsi hazırlayır. Ancaq bu, bölgədən bölgəyə dəyişə bilər. Cehiz şkaflara qoyulduqdan və ya düzülükdən sonra bəyin ailəsi tərəfindən qonaqlara yeməklər təqdim olunur. Bu yeməklər Türkiyədə ət, düyü, salat və desertdən ibarətdir.

Cehizalma adətləri hansılardır?

Türkiyədə cehiz mərasimi zamanı bəyin ailəsi gəlinin evinin qarşısına nağara və tütək gətirir. Cehiz nəqliyyat vasitəsinə aparılarkən nağara və tütəklərin müşayiəti ilə çalınıb yola salınır. Bəzi ailələrdə cehizi evdən çıxararkən dualar oxunur. Cehiz daşınan maşının arxa güzgüsünə dəsmal və qırmızı lent asılır. Cehiz evdən çıxmazdan əvvəl gəlinin qardaşı və ya əmisi oğlu cehizliyin üzərinə otuzdurulur. Belə ki, bəyden istədiyi qədər cib pulu almayana qədər qardaşlar ayağa qalxmaz. Bu mərasim zamanı cib pulu ilə bağlı danışmalar əyləncəli anlara səbəb ola bilər.

Müəyyən rayonlarda cehiz qoyulan evlərin qarşısına dəsmal asılır. Beləliklə, qonşular cehiz görməyə gedə biləcəklərini başa düşəcəklər. Həmçinin, gəlinin qardaşlarından biri bəyden cib pulu alana qədər qapını tuta və açmaya bilər.

Cehiz gətirməzdən əvvəl nəzərə alınmalı olanlar

Cehizlər yeni evə aparılmazdan əvvəl diqqətlə hazırlanır. Gəlin namizədlərinin əksəriyyəti cehiz sandığı alır. Bu sandıq bütün əşyaları saxlamayacağından, çamadan kimi onları daşımağa kömək edən əlavə məhsullardan istifadə edə bilərlər. Cehizlər qırmızı lentlərlə bəzədilir. Bu yolla oğlan tərəfə onların nə qədər səliqəli olduqları göstərilir. Deyə bilərik ki, son dövrlərdə cehizlər xüsusi bağlamalarda, yaxud gəlin qutularında daşınır. Üzərində gəlinin adı olan qutular da firmalar tərəfindən istehsal olunur.

Cehiz əşyalarının təsnifatı və qablaşdırılması həmişə işi asanlaşdırır. Məhsulları yerləşdirərkən qutuların bir küncünə yazsanız, yerləşdirərkən buna uyğun hərəkət edə bilərsiniz. Cehizin kateqoriyalara görə bölüşdürülməsi həmişə gözəl görünüş yaradır.

Kişiləri narahat edən suallardan biri də bəyin cehiz siyahısına hansı əşyaların daxil olmasıdır. Cehiz anlayışı ümumiyyətlə qadınlara bağlı olsa da, əslində kişiləri də maraqlandıran bir məsələdir. Bu səbəbdən də əksər gənc qızlar və kişilər cehiz üçün nə alacaqlarını düşünürlər. Bəy cehizinin olub-ol-

malı olmalıdırlar. Oğlan tərəfi qonaq otağı, yataq, divan, stol-stul və digər mebel dəstlərinin alınmasına cavabdeh olduğu halda, qız tərəfinin mətbəx, yataq otağı və vanna otağı məhsulları alması gözlənilir. Hər iki tərəf üçün uzun bir siyahı qeyd etmək olar. Aşağıda bəy tərəfinin almalı olduğu cehiz əşyaları var. Bu siyahı tələb və ehtiyacdən asılı olaraq

dəyişdirilə bilər. Sözügedən əşyalar çıxarıla və ya fərqli məhsullar əlavə edilə bilər.

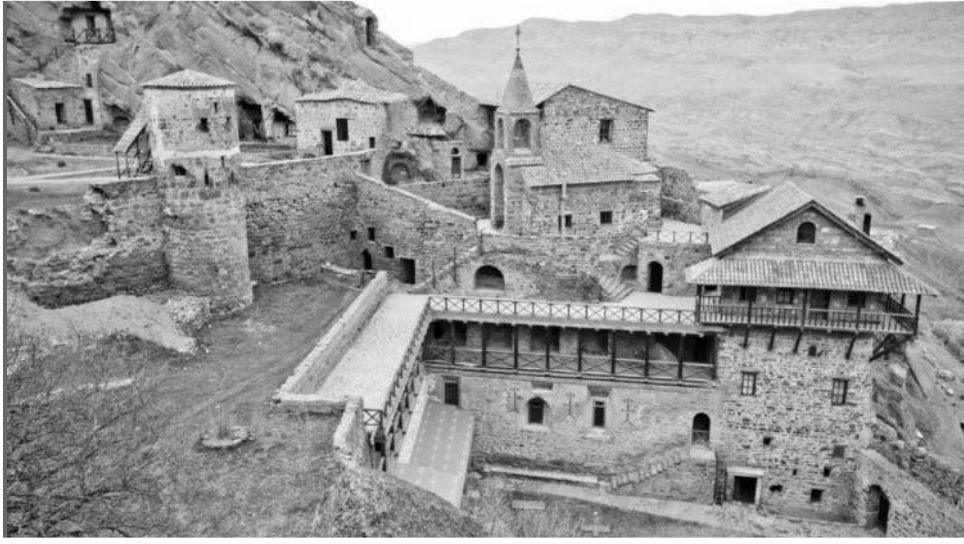
- Divan dəsti
- Qəhvə masası
- Yemək otağı dəsti
- Xalça
- Pərdə
- Televizor
- Kitab şkafları
- Soba
- Kondisioner
- Mikrodalğalı soba
- Soyuducu
- Qabyuyan maşın
- Paltar qurudan
- Paltaryuyan maşın

Bəs, ölkəmizdə?

Azərbaycanda isə bu sadalananların hər birini qız evi alır. Oğlan evi qız üçün sadəcə qızıl-ziynet əşyası, xonçalar və şirniyyatları təmin edir. Ümumilikdə, hər iki tərəfə müəyyən qədər yük düşür. Üstəlik, əgər cütlük ayrı evdə yaşayacaqsa, bu zaman qız cehizinin məbləği daha da artır. Çünki ayrı ev tamamilə sıfırdan əşya ilə təmin olunmalıdır.

Ayşən Vəli

Qədim tarix və mədəniyyətimizin keşikçisi - "Keşikçidağ" məbədi

Dünya tarixinin ən qədim mədəniyyət abidələrindən biri olan "Keşikçidağ" məbəd və mağaralar kompleksi xalqımızın bu torpaqlarda qədimliyini göstərən əyani nümunədir

2003-cü ildə redaktor kimi işlədiyim region televiziyasına müraciət edən tovuzlu iş adamı, araşdırmaçı Fikrət Nəsrəddinzadə məlumat verdi ki, Ağstafa rayonunun ərazisində Gürcüstanla sərhəddə yerləşən Keşikçi dağı adlı qədim alban məbədi kompleksində və qədim mağaralarda gürcülər qazıntı və dəyişdirmə işləri aparır, abidəyə öz qədim əlifbalarında yazılar qazıyır, qədim alban yazılarını və simvollarını silirlər. Onunla birlikdə əraziyə gedib, Tovuz televiziyası (SmTv) üçün oradan reportaj etdik, hazırladığımız məqaləni Tovuzda çıxan "SmPress" qəzetində də dərc etdik, materialları və müraciətimizi müvafiq dövlət orqanlarına göndərdik. Bu həyəcan təbilindən sonra əraziyə Bakıdan xüsusi qrup göndərildi, məsələ nəzarətə götürüldü, sonralar iki ölkənin müvafiq orqanları arasında müəyyən danışıqlar getdi. 2007-ci ildə isə Prezident İlham Əliyevin sərəncamı ilə həmin ərazidə "Keşikçidağ" Dövlət Tarix Mədəniyyət Qoruğu yaradıldı. Qoruq kompleksinə 70-dək mağara, 1 qala, 2 məbəd və 1 inanc yeri daxildir.

Gürcülərin əsassız iddialarına qarşı əks arqumentlər

Gürcülər bu kompleksdə yerləşən məbədin xristian monastrı olduğunu iddia edir və son dövrlərdə oraya gürcülərin ibadət etmək üçün gətirdiyini əsas götürərək abidənin onlara məxsus olmasını tələb edirlər.

Lakin unudurlar ki, əvvəla Qafqazda ilk xristianlar bizim ata-babalarımız olan albanlar olub və bu məbəd də onların irsidir. Sonradan islamı qəbul etməyə məcbur olan xalqımız xristianların abidəni ziyarət etməsinə şərait yaradıb.

İkincisi, nəinki bu ərazi, əksinə Tiflisdəki olan ərazi - Borçalı bizim qədim yurdumuzdur. Ərazidəki qədim toponimlər, abidələr bunu əyani surətdə göstərir. Əhalinin etnik tərkibi, qədim tarixi mənbələrin qeydləri də bunu göstərir. Üçüncüsü, bu inanc yeri xristianlığa aid deyil, ondan əvvəlki dövrlərə - zərdüştlik dövrünə aiddir, sadəcə xristianlıq dövründə də istifadə olunub və əlavə tikililər də edilib. Gürcülər bu məbədə yalnız XI-XII əsrlərdə gəlməyə başlayıblar. Məbədə və mağaralarda müasir dövrlərdə aparılan "düzəlişlər" - gürcücə divarlara qazılan yazılar, simvollar bunu açıqca sübut edir. Çünki bu yazılar, simvollar məbədin yaşından xeyli gəncdir.

Tarixçi: "Bu xristian monastrı yox, sırf alban məbədidir"

Araşdırmaçı Şəhla Cabbarlı deyir ki, babalarımız qədimdə buraya "Qaraca", yaxud da "Keşikçi" məbədi deyirdilər. Sırf alban məbədidir. Bu abidə orta əsrlər kilsə-monastr memarlığı üslubunda tikilib. Ərəb işğalından sonra Albaniya dövləti süqut etsə də, yenə də alban monastrı fəaliyyət göstərirdi. XI əsrdə bölgədə ərəb əmirlikləri zəifləyib, gürcü siyasi varlığı gücləndiyindən monastr siyasi olaraq gürcülərin əlinə keçir, onların kilsəsinə tabe edilir və qurucu Davidin adı ilə, David Qareci adı ilə fəaliyyət göstərir. Sonradan onun divarlarında gürcülərə aid bezi oymalar və rəsmlər

çəkilib".

Tarixçinin sözlərinə görə, son əsrlərdə məbəd istifadəsiz qalıb, amma indi nədənsə birdən yada düşüb: "Çar Rusiyası Qafqazı işğal etdikdən sonra monastrın ərazisi Gəncə və Tiflis Quberniyalarının sərhəddində qalıb. Çox az fəaliyyət göstərmiş, Sovet dövründə isə ümumiyyətlə fəaliyyət göstərmirdi. İndi gürcülərin buraya iddiası artıq həm siyasi, həm iqtisadi maraqlar güdür".

Bir çox tarixçilər və qədim mədəniyyətlərin tədqiqatçıları alban məbədlərinin çoxunun xristianlıqdan da əvvəlki dövrə - zərdüştlik dövrünə aid olduğunu qeyd edirlər. Bu məbədlərdə od ayınlarının keçirilməsi, zərdüştlik dininin rituallarının hakim olmasını dünya tarixçiləri də qeyd edirlər. Sadəcə, Albaniyada xristianlıq hakim olanda həmin məbədlərdən də istifadə olunub.

Tədqiqatçı: "Bu tapınacaq xristianlıqdan daha qədim dövrə aiddir"

Tədqiqatçı Fikrət Nəsrəddinzadənin sözlərinə görə, gürcülərin iddiası bu abidənin yaşını kiçildir: "Biz, bir neçə həvəskar tədqiqatçı 2000-2006 ci illərdə "Keşikçidağ" mağaralarında Ağstafa mədəniyyət mərkəzinin rəhbər işçiləri ilə birlikdə araşdırmalar aparmışıq. O dövrlərdə bizim bu tarixi yer haqda coxsaylı məqalələrimiz dərc olunub və Tovuzda fəaliyyət göstərən "Simurq" televiziyasında bu haqda bir sənədli film də çəkib nümayiş etdirmişdik. Mənim gəldiyim məntiqi nəticə budur ki, o mağaraların tarixi eramızdan əvvələ gedib çıxır və xristianlıqdan çox əvvəlki abidəsidir".

Həmsöhbətimiz bildirir ki, xristian-gürcü müqəddəsi sayılan David Qareci müsəlmanların təqiblərindən qaçaraq öz ardıcılıqları ilə ora sığınanda bu mağaralar və məbəd artıq mövcud olub: "Tarixçilərimizin nəzərinə bir maraqlı faktı çatdırmaq istəyirəm ki, mağaraların yer-

ləşdiyi dağ silsiləsinin adı "Qanqlı"dır. Məlumdur ki, qədim Kəngərli soyunun da bir adı "Qanqlı" kimi səslənir. Alazan çayının da adı dilimizdə "Qanix"dır.

Biz orada araşdırma apararkən mağaraların ətrafında daha erkən inanc formalarına aid daş abidələrə rast gəlirdik. Onların foto və videosunu çəkib Tarix İnstitutuna və sair yerlərə göndərmişdik, məqalələrimdə də fotolarını dərc etdirdim. Ancaq mənə məlum olduğu qədər peşəkar tarixçilərimiz tərəfindən bu barədə heç bir elmi araşdırma aparılmayıb. Çox əfsuslar olsun ki, biz öz qədim, islamdan qabaqkı dövrə aid tarixi abidələrimizə indiyə qədər sahib çıxmırıq, Alban dövrünə aid abidələrimizin çoxu dağ və dərələrdə məhv olub gədir, çox vaxt isə yerli əhali tərəfindən tövlə kimi istifadə olunur".

"Keşikçidağ" məbədi zərdüştü babalarımızın mirasıdır

Araşdırmalarımız zamanı tədqiqatçının dediklərini təsdiq edən bezi faktlara rast gəldik. "Qafqaz" qəzetinin 1847-ci il buraxılışlarının məcmusunun elektron kataloqunda Vişeslavtsev P.- adlı səyyah müəllif "Tiflisdən Vladiqafqaza qədər yol qeydləri" məqaləsində yazır ki, gürcülər özləri etiraf edirdilər ki, dağlarda oyulmuş kvadrat mağaralar Zərdüştü Gebrlərin dövrünə aiddir. Onları hətta gebrlərin sərdabələri də adlandırırırlar, önləri yandırdıqdan sonra onların insan üçün eləçatmaz olan külünü burada saxlayırdılar. Gebrlər isə zərdüştüyə sityaş edən ən qədim icmadır. Gürcü tarixçiləri zərdüştüyün Gürcüstan ərazisində xristianlıqdan əvvəl yayıldığını inkar etmirlər.

Zərdüştüyün isə gürcülərə heç bir aidiyyəti olmadığı dünya tarixinə dəqiq məlumdur. Qədim yunan mənbələri Zərdüşt peyğəmbərin və onun gətirdiyi müqəddəs kitab olan Avestanın Troya müharibəsindən 5-6 min əvvələ aid

olduğunu qeyd edir, nüfuzlu avestaşünasların tədqiqatlarında da bu təsdiq olunur. Bu tarix isə 8-9 minillik bir mədəniyyəti işarə edir. Bu mədəniyyətin Qafqazda varisləri isə Azərbaycan xalqıdır. Azərbaycanda zərdüştüyə aid toponimlər, mədəni abidələr, məbədlər çoxdur. Onlardan biri də "Keşikçidağ" məbədidir.

"Keşikçidağ" məbədlərinin strateji əhəmiyyəti

Məlumdur ki, ərəb işğalı dövründə islama aidiyyəti olmayan abidələr dağıdılırdı və ya xristianlara verilir ki, bu da o dövr üçün başa düşüləndir. Biz bir həqiqəti anlamalıyıq ki, bugünkü müstəqil Azərbaycan dövləti bu ərazidə mövcud olan bütün qədim dövrlərin, o cümlədən Albaniyanın varisidir. Buna görə də, torpaqlarımızda yerləşən bütün abidələr dünyaya rəsmi olaraq bizim mədəni irsimiz kimi təqdim edilməlidir.

"Keşikçidağ" məbəd və mağaralar kompleksi ölkəmizdə, eləcə də bütün Qafqazda ən qədim tarix-mədəniyyət abidələrindən biridir. Belə tarixi abidələr, məbədlər Qafqazda kimin yerli xalq olduğunu əsas göstəricilərindən biridir. İkincisi də, buranı böyük tarixi turizm mərkəzinə çevirə bilirik və ölkəmiz bundan yüz milyonlarla pul qazana bilər.

Ötən il "Azərbayca" Elmi-Tədqiqat Layihə İnstitutu tərəfindən "Keşikçidağ" Dövlət Tarix-Mədəniyyət Qoruğuna baxış keçirilərək orada təmir-yenidənquruculuq işlərinin görülməsinə qərar verilib. Ümidvaram ki, tezliklə bu qədim abidəmizi dünya turizminə açacaq və dini ziyarətçilərə təqdim edəcəyik.

Yekun olaraq, "Keşikçidağ" kompleksi həddən artıq strateji, siyasi, iqtisadi, elmi, mədəni əhəmiyyətə malikdir. Ona görə də, dövlətimiz bu komplekslə bağlı heç bir güzəştə getməməli, onun bütünlükdə sərhədlərimiz daxilində qalmasını təmin etməlidir.

Lalə Mehralı

Azərbaycanın 44 günlük Vətən müharibəsində Ermənistan üzərində parlaq qələbəsini həzm edə bilməyən bəzi ermənipərəst dairələr, xüsusilə də, Fransa Cənubi Qafqazda dayanıqlı sülhün təmin olunmasına süni əngəllər yaratmağa cəhd edir. Hətta Ermənistanı açıq dəstək göstərdiklərini nümayiş etdirən anormal qətnamələr qəbul edir, açıqlamalar verir, müraçilər ünvanlayırlar. Bu xüsusda Almaniya və Fransanın hegemonluq etdikləri Avropa İttifaqı da digərlərindən geri qalmadığını nümayiş etdirir. Bu günlər Avropa İttifaqının Xarici Əlaqələr və Təhlükəsizlik Siyasəti üzrə sözcüsü Peter Stanonun dəxli olmayan məsələdən danışib, cəfəng fikirlər ifadə etməsi qurumun Azərbaycana qarşı qərəzli münasibətinin yeni mərhələyə keçdiyindən xəbər verir: "Aİ Azərbaycana Ermənistanın ərazi bütövlüyünün hər hansı pozulmasının qəbul edilməz olduğu və münasibətlərimiz üçün ciddi nəticələr verəcəyi barədə aydın mesaj vermək üçün bütün imkanlardan istifadə edir". Görən bu gerizəkali anlayırmı tarixdə heç zaman Ermənistan adlı nəinki dövlət heç icma olmayıb? Başa düşürmü, indiki Ermənistan dövləti tarixi Azərbaycan dövlətinin ərazisi üzərində yaradılıb? 30 il ərzində Azərbaycanın 20 faiz ərazisinin işğalı, şəhər və kəndlərinin dağıdılması, yüz minlərlə insanın ev-əşiyindən qovulması və soyqırma məruz qalması v. s. - Aİ bununla bağlı "narahatlıq" ifadə edibmi? İndi isə hansısa mifik "ərazi bütövlüyünün pozulmasından" danışsınlar. Ermənistan konstitusiyasında Qarabağa qarşı iddia hələ də qalır. Aİ bunu bilirmi?

Avropa İttifaqının başbilənləri yeni-yeni "nayomnik"lərini Azərbaycana qarşı səfərbər edirlər

Bu gün Qərbi Azərbaycanlılar hələ də öz doğma yurd-yuvalarına qayıda bilmir, çünki Ermənistanın hakim rejimi min bir hiylə yaradır. Bu erməni keşişlərinin əlinin altında qə-

Peter Mixalkonun Əli Kərimli ilə görüşü müəmmalı suallar yaradır

pik-quruşa klounluk edən məxluq real dağıntılar, real işğal, real deportasiya və soyqırımı görməyib "mifik" təhdidlərə görə Azərbaycana "xəbərdarlıq" edir. Bu, ikili standartlar siyasəti və "səlibçilərin" fəlsəfəsi - azərbaycanlılar onlar üçün maraqlı deyil, xristian ermənilərin bütün cinayətlərinə isə göz yumulur. Açıqladıqları qərəzli fikirlərə, yersiz açıqlamalara görə üzr istəməkdənsə Avropa İttifaqının başbilənləri yeni-yeni "nayomnik"lərini Azərbaycana qarşı səfərbər edir. Bu dəfə meydana Avropa İttifaqının (Aİ) Azərbaycandakı nümayəndəliyinin rəhbəri Peter Mixalkonu çıxarıblar. Bu məxluqda digər həmfikiriləri kimi təqdim edilən tezislər əsasında Azərbaycana qarşı cəfəng ittihamlar səsləndirir: "Azərbaycanda bu yaxınlarda həbs edilmiş bəzi jurnalistlərə, xüsusən də gənc qadınlara qarşı məhkəmə zalında qəndallanmış, şüşə qəfəslərə salınmış və ya əsas insani ehtiyaqlara icazə verilməyən rəftar barədə xəbərlər məni dəhşətə gətirdi".

Əli Kərimli ilə Peter Mixalkonu eyni maraqlar birləşdirir

Bu Peter Mixalkodur ki, Azərbaycanda olduğu müddətdə işi, fəaliyyəti ancaq dağıdıcı müxalifətlə iş birliyinə getmək və onlara öz təlimatlarını çatdırmaq olub. Dəfələrlə onun

AXCP sədri Əli Kərimli, Real partiyasının sədri İlqar Məmmədov, Milli Şuranın rəhbəri Cəmil Həsəni ilə gizli görüşləri və danışıqları olub. Növbəti görüş yanvarın 19-da Ə.Kərimli ilə Peter Mixalko arasında ikincinin ofisində keçirilib. Görüşün detalları barədə açıqlamalar verilməsə də aydın məsələdir ki, Azərbaycanın maraqlarına cavab verə biləcək müzakirələrin aparılması mümkünsüzdür. Çünki onların əvvəlki birgə fəaliyyətləri və son günlər eyni nağılları ifadə etmələri də bunu deməyə əsas verir.

Fikir verin, P.Mixalko məlum cinayət əməllərinə görə həbs edilən AbzadMedianın jurnalistləri Sevinc Vaqifqızı Nərgiz Absalamova və Elnarə Qasimovanın məhkəmə prosesi haqqında həqiqətə uyğun olmayan məlumat yaymasının ardınca, dərhal Ə.Kərimli dəstək xarakterli statuslar paylaşıdı, S.Osmanqızının TV-sinə açıqlamalar verdi: "AbzadMedianın jurnalistləri Sevinc Vaqifqızı, Nərgiz Absalamova və Elnarə Qasimova hədəf seçilib. Onların üçü də şərlənib, üçü də cəsur və dürüstdür. Onlar həbsdən yayına bilərdilər. Ancaq Sevinc Vaqifqızı həbs olunacağını bilib-bilə ölkəyə qayıtdı və həbs olundu. Nərgiz Absalamova dostlarına, rəfiqələrinə qarşı saxta üzə duranlıqdan imtina edərək həbsi şüurlu seçdi. Elnarə Qasimova iş yoldaşlarının həbs olduğunu bildiyi halda onu demək olar ki, təkbaşına yaşadırdı və həbs olundu".

Ə.Kərimlinin, P.Mixalkonun və digər trolların hay-küyü, vay-şüvənləri, sadəcə, boşboğazlıqdan başqa bir şey deyil

Söz yox ki, istər P.Mixalko, istərsə də Ə.Kərimli məqsədli şəkildə ictimai rəyi çaşdırmağa çalışırlar. Lakin Azərbaycan hüquqi,

demokratik dövlətdir. Hər bir kəsin, o cümlədən jurnalistlərin hüquq və azadlıqları qanunla qorunur. Təbii ki, qanundankənar addımlar atanlar elə qanunlar çərçivəsində cəzalanırlar. Elə sözügedən jurnalist qadınlarda qanundankənar işlərlə məşğul olduqları üçün həbs ediləblər.

Onlar haqqında külli miqdarda pul vəsaitlərinin qaçaqmalçılıq yolu ilə ölkə ərazisinə gətirilməsi və şübhəli maliyyə əməliyyatlarının aparılması faktı üzrə Cinayət Məcəlləsinin 206.3.2-ci (qaçaqmalçılıq, qabaqcadan əl-bir olan bir qrup şəxs tərəfindən törədildikdə) maddəsi ilə başlanılmış cinayət işi üzrə bəndlərində həbs qətimkan tədbiri seçilib. ABŞ-ın "Beynəlxalq İnkişaf Agentliyi" (USAID), "Milli Demokratiya Fondu" (NED), "Avropa Demokratiya Yardım Fondu" (EED), "Internews", "FreedomNow", "Qlobal Araşdırmaçı Jurnalistika Şəbəkəsi" (Global Investigative Journalism Network), "Amerika Beynəlxalq Təhsil Şurası" (American Councils for International Education), Çexiyanın "Praqa Vətəndaş Cəmiyyəti Mərkəzi" (PCSC), "People in Need" (PIN), "Avropa İttifaqı Müstəqil Media üçün" proqramı (EU4 Independent Media), "Şərqi Tərəfdaşlığı Vətəndaş Cəmiyyəti Forumu" (EPCSF), "Niderland Helsinki Komitəsi", "Norveç Helsinki Komitəsi", "Avropa Jurnalistika Fondu" (Journalismfund Europe), "Yeni Demokratiya Fondu (New Democracy Fund)", "Forum 2000", "German Marşal" Fondu və digərləri "Abzas Media" xəbər portalının rəhbərliyinə "demokratik inkişafa dəstək vermək" adı altında böyük məbləğdə pullar ödəyiblər.

Aldıqları pulları məbləği barədə mətbuatda kifayət qədər məlumatlar dərc olunub. Yenidən təkrarlayıb əlavə sözcülüyə yol verməyi yersiz hesab edirik. Sadəcə onu vurğulamaq lazımdır ki, cinayət varsa bu cinayətə hüquqi qiymət vermək hərbi dövlətin məhkəmə-hüquqi sisteminin borcudur. Bu baxımdan Ə.Kərimlinin, P.Mixalkonun və digər trolların hay-küyü, vay-şüvənləri sadəcə boşboğazlıqdan başqa bir şey deyil. Təzyiq və təhdidlə Azərbaycanda nəyə nail olmaq və ya nəyi isə dikte etmək mümkünsüzdür.

İLHAM ƏLİYEV

"Fransa Senatının Azərbaycanın ötən ilin sentyabrında Qarabağda keçirdiyi hərbi əm əliyyəti pisləyən, Ermənistanı hərbi dəstəyə, Azərbaycana qarşı sanksiyalara çağıraraq qətnaməsi ermənidən daha çox erməni olmaq istəyinin növbəti göstəricisidir. Bu, bir daha göstərir ki, BMT TŞ-də və Afrikadakı uğursuzluğunu həzm edə bilməyən Fransa "erməni kartı" ilə nüfuzunu bərpa etməyə çalışır, ən riyakar addımlara əl atır.

Yeni, faktiki olaraq birinci dünya müharibəsində Osmanlıya qarşı etdiklərini, indi Azərbaycana qarşı edir". Bu sözləri SİA-ya açıqlamasında deputat Könül Nurullayeva deyib. Deputat sözlərinə belə davam edib: "Milli Məclisin Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komitəsinin cavab bəyanatında da qeyd olunduğu kimi, Fransanın siyasi dairələri, o cümlədən Senat və Milli Assambleya birbaşa Yelisey Sarayından alınmış təlimat əsasında Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə və suverenliyinə qarşı ədalətsiz addımlar atmaqda davam edir. Neokolonializm siyasəti yürüdən Fransanın Azərbaycanı etnik təmizləmədə ittiham etməyə haqqı çatmır. Çünki ilk növbədə etnik təmizləmə və işğal-

"Fransa "erməni kartı" ilə ən riyakar addımlara əl atır"

dan 30 il əziyyət çəkən Azərbaycan olub. Digər tərəfdən, Fransa sabiq həmsədr kimi işğal siyasətinə açıq dəstək verib. 2-ci Qarabağ savaşından sonra sülhü öozan destruktiv

qüvvə kimi siyasi oyunbazlıq məşğuldur. Üstəlik, bu ölkə dənizsəhri ərazilərin deportasiyası, yerli əhalini assimiliyasiya etmək məqsədilə qeyri-qanuni miqrasiya siyasəti

niyə ərazilərdə yerli mədəniyyətin inkişafının əngəllənməsinə zəmin yaradan Fransa üzün illər Azərbaycana məxsus mədəni-dini irsin

saxtalaşdırılmasına, məhv olmasına dəstək verib. Təsədüfi deyil ki, Qarabağda "mədəni irsə təhlükə"yə dair əsassız iddialar irəli sürən Fransanın öz ərazisində ucaldılan və qadınların azadlığı rəmzinə özündə əks etdirən Natəvanın heykəli təhqir olundu. Bu, əslində 30 illik işğal dövründə ermənilər tərəfindən Natəvanın məzarının dağıdılması fonunda baş verən barbarlığın davamıdır. Təəssüf ki, dünyada mədəni irsin mühafizəsi ilə məşğul olmaq əvəzinə, UNESCO Fransa Avropa və Xarici İşlər Nazirliyinin departamenti funksiyasını yerinə yetirir. Bütün dünyaya xalqları üçün açıq olmalı olan təşkilatın şəxsi heyətinin 50 faizindən çoxu tək Fransanın payına düşür. Elə bu səbəbdən bu təşkilat 30 illik işğal dövründə beşəri cinayətlərin davam etməsinə göz yumdu. Budur Fransanın əsl xisləti və bu riyakar xislət Azərbaycan cəmiyyətinə yaxşı məlumdur."Ermənistanın ərazi bütövlüyü"ne dair cəfəng iddialar ətrafında siyasi şou yaradan Fransa heç bir halda bu bölgədə təsir gücünə malik olmayacaq. Əslində artıq Ermənistanda da etiraf edirlər ki, Fransanın bu canfəşanlılığı onun öz riyakar maraqlarına xidmət edir. Yeni, "erməni kartı" sadəcə bir alətdir. Qarabağ ermənilərinin hüquqlarına gəlincə, bu məsələ Azərbaycanın daxili işidir. Rəsmi Bakı Qarabağda qalan və qayıtmağa qərar verən erməni sakinlərin bütün hüquqlarının və təhlükəsizliyinin təmin ediləcəyini bəyan edib. Fransanın bu proseslərə müdaxiləsi heç bir halda mümkün deyil".

Sosiallaşmayan insanların psixoloq həvəsi

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə "Uşaq və gənclərin fiziki və mənəvi inkişafı" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

sofların sözlərini əzbərləyib efirde deyirlər və beləcə sadə camaatın gözündə özlərini işlərinin ustası kimi tanıdılar. Son ümid kimi yanına gedən insanların ümidini doğrultmurlar. Necə doğrultsunlar? Türkiyədə kurs keçib bir sertifikat almaqla? Son bir neçə ilin dəbidir axı, işində uğuru olan-olmayan, peşəkar olan-olmayan bir çox həkim qonşu Türkiyədə bəzən bir neçə aylıq, əksər hallarda isə 2 həftəlik seminar-kurslar keçdikdən sonra ölkəmizə qayıdanda adının qarşısına "uzman" sözünü də artırır. Vəssalam. Oldu peşə-

Azərbaycanda ən gəlirlili sahələrdən biri psixologiya, digəri də kosmetologiyadır. İkisinə də tələbat durmadan artır. Psixoloqlara olan tələbat məsələsi insanlarda sosial ünsiyyət imkanları minimuma düşdükcə psixoloqların bazarı çiçəklənir. Daha aydın desək, insanlar daha əvvəlki kimi dostu, qohumu, ailəsi ilə dərhləşmək istəmir, ünsiyyəti minimuma endirir və nəticədə depressiv vəziyyəti ilə psixoloqlardan mədət umur. Hər addımbaşı boy göstərən "uzman" psixoloqlar da bu vaxt yada düşür.

"Uzman" sözü Azərbaycan dilindəki ekspert sözünün türkçəsidir. Tibb fakültəsini bitirən hər kəs həkimdir, lakin konkret sahə seçəcəksə bu sahənin həkimi, müasir dillə desək, uzmanı olmaq istəyirsə 3-4 il həmin sahədə asistentlik etməlidir. Yalnız bundan sonra cərrah, oftalmoloq, pediatr, ginekoloq və s. ola bilər. Yəni, qıssası, "uzman həkim" deyilsə, o işinin öhdəsindən gələ bilən, öz sahəsinin eksperti olan həkimlərə deyilir.

Qəribə burasıdır ki, əvvəllər bu sahədə baş ağardan, ömrünü peşəsinə həsr eləyən həkimlər yalnız uzun illərdən sonra özünü öz sahəsinin eksperti hesab edirdi. Daha doğrusu, onu cəmiyyət, tibb aləmi ekspert hesab edirdi, o özünü belə adlandırmırdı. Amma indi ali məktəbi yenəcə qurtarmış, qonşu Türkiyədə bir iki kurs təlimatı oxuyub lovğa-lovğa ölkəmizə qayıdan bütün gənc həkimlər özünü "uzman" adlandırır. Qıssası, indi "uzman"lar əsl həkimlərdən çoxdur.

Psixoloq qapısında növbə gözləyənlərin sayı hər gün artır. Əslində, bu vəziyyətə aram-aram, zamanla gəlib çıxdıq. Üz-üzə görüşlər əvvəlcə yerini telefonlara verdi. Tədricən telefon zənglərinin yerini facebook, tveeter, kontakt və daha hansılar tutdu. İndi hamı əlaqə üçün qarşdakına "WatshApp"ını yaz, danışmaq deyir. Beləcə, hamımızın asılı olduğumuz virtual həyat sizcə də yalnızlığımızın əsasını qoymadı? Həyatımızı virtual müstəvidə yaşamağa başlayandan sosial yalnızlı-

ğımız da artıb. Virtual dünyanın ünsiyyət qatiline çevrilməsi bizim sosial çevrəməz üçün də təhlükədir. Ətrafımızda canlı söhbət edə bildiyimiz, dərhləşəcəyimiz, sevincimizi bölüşəcəyimiz adam qalmadığının fərqindəsinizmi? Bütün dostlarımız virtual platformadadır, tanışlarımızla orada söhbətləşirik, səs atırıq, səs alırıq, görüntülü danışırıq, şəkil, mesaj, paylaşım Axırı necə olur? Psixoloqlara gəlir yeri yaranır...

Ünsiyyətsizlik insanları psixoloq axtarışına vadar edir. Təxminən 20 ildir sosial, ailə, cəmiyyət problemlərindən yazıram, bu gü-

nədək psixoloji yardım almış minlərlə insanla ünsiyyətim olub, hələ bir insan deməyib ki psixoloqdan aldığım seanslar köməyimə yetdi. Əksinə, psixoloq, yanına gəlmiş pasiyentinə bəsit suallar verməklə yetinir, "get filan kitabı oxu", "dostlarınla dərhləş" kimi məsləhətlər verir, göstərmədiyi xidmət müqabilində isə çox baha ödəniş tələb edir.

Efirlərə dəvət edilən tanınmış psixoloqlar da həmçinin. Bəzəklə cümlələrlə reklam olunurlar, filo-

kar. 25 yaşı var, nə vaxt oldu peşəkar?

Ailə süfrələrində, dost məclislərində ruhən qidalandığımız anları xatırlayın. Üzbəüz ünsiyyət, canlı söhbət, real münasibətdən sonra rahatlamış, dincəlməmiş hiss edirsiniz insan. O zaman ehtiyac duyulurdu psixoloqa? Həm ruhən, həm mənən sakit həyatımız vardı. Qaçhaq, qovhaqov deyildi heç nə. 24 saat necə uzun idi, hər şeyi sığışdırma bilirdik içinə. Bir də indiki vəziyyətimizə baxın, 24 sa-

at bizə yetmir, hər işimiz yarımçıq qalır, yeriməyi, dincəlməyi, gəzintiye çıxmağı unutmuşuq. İnsanlar sosiallaşma ehtiyaclarını və real həyatdakı ünsiyyətlərini rəqəmsal platformalara köçürdükdən sonra dostluq, qohumluq əlaqələri də müstəvi dəyişdi. Real həyatdakı münasibətlərimiz indi bir-bir sosial platformalara keçdi. Başqa sözlə desək, sosiallaşmaq da zamanla rəqəmsallaşdı. Otaqdan otağa keçməyə ərinən, ailə üzvlərinə sözünü votsapla deyən insanlara çevrildik. Bizim özümüzdə etdiyimiz bu pislik psixoloqların bazarını çiçəkləndirdi. Depressiv, çökmüş insanların getdiyi ünvan oldu psixoloqlar.

Məsələn, indi məşhur güzdüz verilişlərində 1 dəfə ekspert kimi oturmağa bu psixoloqlar 1500-2000 manat pul verirlər. 1 ay ekspertlik etmək üçün 15-20 min manat telekanala pul ödəyən psixoloqlar var. Sual yaranır, bu psixoloq pasiyentlərindən nə qədər gəlir əldə edir ki, televiziya çıxarmaq üçün 20 min manat ödəmək imkanı yaranır? Cavab sadədir, psixoloqun ən az 2 qatı dəyərinə qazancı olmasa bu qədər reklama pul ayırmaz.

Çıxış yolu nədedir? Zənnimcə, çox sadə yolu var. Azərbaycan tarixən ənənəvi olaraq sosial həyatında ailə dəyərlərinə, qohumluq münasibətlərinə, onlarla ünsiyyə-

Onlar da bundan istifadə etdi. Peşəkar psixoloqlar qaldı öz otaqlarında, həqiqi işlərini gördülər. Əvəzində saxta "uzmancılar" ayaq açdı efirlərə. Televiziya proqramları psixoloqlarını yarışdırırdı, "uzman filankəsələr" bu efirdən çıxıb o biri efirə girdilər. Qazanclarından reklam büdcəsi ayırmaqla daha çox qazanc əldə edir-

tə önəm verən cəmiyyət kimi tanınıb. İnsan ruhunun ən yaxşı həkimi yaxın çevrəsi, doğmaları ilə olan ünsiyyətidir. Sosiallaşmanı həyatınıza yenidən bərpa edin, qonaq gedin, qonaq qəbul edin. Ənənəvi yaşayış üsuluna meyil etməklə stressdən, xaosdan uzaq durmaq mümkündür.

Lalə Mehralı

Məktəblilər niyə əlavə hazırlığa ehtiyac duyurlar?

EKSPERT AÇIQLADI

Ali məktəbə hazırlığın repetitor-suz mümkünsüzlüyü insanların təfəkkürünün dərinliyinə hopub. Təəssüflər olsun ki, şagirdlərin repetitor yanına getməsi sanki məcburiyyət halını alıb". SİA-ya açıqlamasında Elm və təhsil eksperti Rizvan Fikrətoğlu bildirib.

Onun sözlərinə görə, iş o yerə çatıb ki, təkə yuxarı sinif şagirdləri deyil, ibtidai siniflərdə oxuyan uşaqlar belə müəllim yanına hazırlığa göndərilir: "Valideyn-məktəb arasında balans pozulub. İcbari tibbi sığorta ilə dövlət xəstəxanalarında edilən müalicələrə güvən-mədiyi kimi, valideyn Azərbaycan məktəbinin verdiyi təhsilə güvənmir. Çox vaxt attestat xatirinə uşaqlar məktəbə gedirlər. Repetitor yanına daha çox getsin deyər, müxtəlif vasitələrlə şagirdlər məktəbə getməmək üçün can atırlar. Burada müəllimlərin də marağı az deyil. Çünki repetitorluqla məşğul olan müəllimlərin qazancı aldıkları maaşdan dəfələrlə çoxdur. Bakıda bir fənni 100, hətta 200-300 manata tədris edən müəllimlərin bəzəklə reklamlarına rast gəlmək adi hal alıb. Fənn müəllimlərin bir qismi məktəbə yük kimi baxır, 45 dəqiqəni "doldurmağın" yollarını fikirləşir... Çünki Azərbaycan müəllimi özünün maliyyələşməsinə daha çox uşaq hazırlamaqda görünür.

Repetitorluq sahəsində kaos, özbaşınalıq, nəzarətsizlik var. 200 balla universitetə qəbul olan tələbədən tutmuş, MİQ imtahanında keçid balından qat-qat aşağı nəticə göstərmiş müəlliminə və hətta ixtisası müəllim olmayan vətəndaşına kimi hamı repetitordur. Repetitorluq primitiv bazar statusuna kimi gəlib çatıb. Ölkəmizdə hazırlıq kurslarının sayı aptek-

lərin sayından çoxdur. Təkcə ali məktəblərə hazırlaşmaq üçün deyil, orta məktəb dərslərini mənimsəmək üçün valideyn övladını repetitor yanına göndərir.

Bu gün "övladım tay-tuşundan geri qalmanın" təfəkkürü ilə aşağı sinif şagirdlərini müəllim hazırlığına göndərən valideynlərdən tutmuş, "filankəs müəllim fənnini 300-400 manata tədris edir, hər uşağı götürmür, gəlirindən aşağı pul qazanan qonşunun uşağı onun hazırlığına gedirsə, mənim uşağım niyə gəlməsin" təfəkkürü ilə övladlarını bədbəxt edən valideynlərə kimi rast gəlirik.

Mən repetitorluğun qəti əleyhinə deyiləm. Lakin bu işin qanuniləşməsinə, rəsmiləşdirilməsinə və təşkilini vacib hesab edirəm. Burada işbazlara yer verilməməlidir. Məsələn, repetitorluqla məşğul olmaq istəyənlər attestasiyadan keçməli, xüsusi lisenziya və buna bənzər sənəd almalıdır. Burada valideyndə də əminlik yaranacaq ki, Əlabbas müəllimə və ya filan kursa etimad etmək olar. Bununla, həm də dövlət vergi almaqla fayda götürəcək.

Əminliklə deyim ki, Azərbaycan müəlliminin bir qisminin maaşı artırılsa da belə, həmin bir qisim özünü tam olaraq orta məktəbdə təhsil öyrətməyə yönəltməyəcək. Az eşitməmişik orta məktəb müəlliminin yanına getməyib başqa müəllimin yanına gedən uşaqların "gözümçixdiya" salınmasını.

Repetitor hansısa fənnin qaydalarını öyrədə bilər, amma Vətənə məhəbbəti, yurd sevgisini aşılama bilməz. Təəssüf etdiyim odur ki, dövlət büdcəsindən xeyli pul təhsilə ayrılırsa və təhsildə meydan oxuyanlar repetitorlardır".

Sevilin Abbasova

məhdudiyət qoyulmaqla istiqamətlər dəyişdiriləcək. Bu barədə Bakı şəhər Dövlət Yol Polis İdarəsi məlumat yayıb. Bildirilib ki, yanvarın 20-də səhər saat 08:00-dan mərasim qurtaranadək Parlament prospekti ilə kəsişən, birləşən küçələrdə avtomobillərin hərəkəti tam məhdudlaşdırılacaq.

Hərəkətin məhdudlaşdırılması 20 Yanvar faciəsi qurbanlarının xatirəsinə yad edənlərin rahat, fasiləsiz və təhlükəsiz hərəkətinin təmin olunması məqsədilə həyata keçirilir: "Bununla əlaqədar olaraq, Mikayıl Müşfiq küçəsi və Hüseyn Cavid prospektinin kəsişməsindən, Mikayıl Müşfiq dairəsi ilə Mətbuat prospektinin kəsişməsindən, Mehdi Hüseyn küçəsi, Teateatr binasının qarşısından, İzzət Nəbiyev, Abbasqulu Abbaszadə küçələrinin kəsişməsindən, yəni Milli Məclisin inzibati binasının arxa hissəsindən Parlament prospekti - Şəhidlər xiyabani istiqamətinə bütün nəqliyyat vasitələrinin hərəkəti məhdudlaşdırılaraq istiqamət dəyişdiriləcək. Bu istiqamətdə şəxsi avtomobillərdən mümkün qədər az istifadə edilməsi, ictimai nəqliyyata üstünlük verilməsi tövsiyə olunur".

"SƏS" qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR
AŞAĞIDAKI YAYIM
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ
SAXLAYA BİLƏRLƏR

1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Azərmətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressainform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Qasid Mətbuat Yayım – 0124931406, 0124938343
7. F.Ş.Ruhid Hüseynov – 0124349301, 0505357898
8. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744

1 nüsxə 1 aylığı 13.20 AZN

6 aylıq 79.20 AZN

1 illik 158.40 AZN

ABUNƏÇİLƏRİMİZİN
XİDMƏTİNDƏYİK
Müraciət, şikayət, yazı,
təbrik və başsağlıqlarımızı
dərc etməyə hazırıq!

"Real" İspaniya Kuboku ilə vidalaşdı!

İspaniyanın "Real" klubunun 22 oyunluq məğlubiyətsizlik seriyası qırılıb. SİA xəbər verir ki, bu, İspaniya Kral Kubokunun 1/8 final mərhələsində "Atletiko" ilə oyunda baş verib. "Çivitas Metropolitano" stadionunda təşkil olunan Madrid derbisində "Atletiko" rəqibinə 4:2 hesabı ilə qalib gələrək, növbəti mərhələyə yüksəlib. Maraqlıdır ki, "Real" bütün turnirlər daxil olmaqla buna qədər sonuncu dəfə məhz "Atletiko"ya uduzmuşdu. Bu, 2023-cü ilin sentyabrında keçirilən La Liqa matçına (1:3) təsadüf edib.

Karlo Ançelottinin yetirmələri əvvəlki 22 görüşün 18-də qələbə qazanıb, 4 dəfə meydanı məğlub tərk ediblər. Qeyd edək ki, "Atletiko" ilə yanaşı, "Barselona", "Jirona", "Real Sosyedad", "Selta", "Malyorka", "Atletik" və "Sevilya" Kral Kubokunda 1/4 finala adlayıblar.

XƏBƏRDARLIQ: Bu gün bu yollar bağlı olacaq

20 Yanvar - Ümumxalq Hüzn Günü ilə əlaqədar bəzi küçə və prospektlərdə nəqliyyatın hərəkətinə

məhdudiyət qoyulmaqla istiqamətlər dəyişdiriləcək. Bu barədə Bakı şəhər Dövlət Yol Polis İdarəsi məlumat yayıb. Bildirilib ki, yanvarın 20-də səhər saat 08:00-dan mərasim qurtaranadək Parlament prospekti ilə kəsişən, birləşən küçələrdə avtomobillərin hərəkəti tam məhdudlaşdırılacaq.

Hərəkətin məhdudlaşdırılması 20 Yanvar faciəsi qurbanlarının xatirəsinə yad edənlərin rahat, fasiləsiz və təhlükəsiz hərəkətinin təmin olunması məqsədilə həyata keçirilir: "Bununla əlaqədar olaraq, Mikayıl Müşfiq küçəsi və Hüseyn Cavid prospektinin kəsişməsindən, Mikayıl Müşfiq dairəsi ilə Mətbuat prospektinin kəsişməsindən, Mehdi Hüseyn küçəsi, Teateatr binasının qarşısından, İzzət Nəbiyev, Abbasqulu Abbaszadə küçələrinin kəsişməsindən, yəni Milli Məclisin inzibati binasının arxa hissəsindən Parlament prospekti - Şəhidlər xiyabani istiqamətinə bütün nəqliyyat vasitələrinin hərəkəti məhdudlaşdırılaraq istiqamət dəyişdiriləcək. Bu istiqamətdə şəxsi avtomobillərdən mümkün qədər az istifadə edilməsi, ictimai nəqliyyata üstünlük verilməsi tövsiyə olunur".

**Baş redaktor:
Bəhrüz Quliyev**

Ünvanımız:
Bakı şəhəri,
Üzeyir Hacıbəyov
küçəsi, 66.

Şəhadətname: № 022492
<http://www.ses-news.az>
<http://www.sesqazeti.az>
E-mail: ses@sia.az

"ƏLİNCƏ" AZƏRBAYCAN KEYRİYYƏ
CƏMIYYƏTİNİN ORQANI.
QƏZET 1991-Cİ İL
YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR
Tel: 598-33-90
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi
ilə müəllifin mövqeyi
üst-üstə düşməyə bilər.

Qəzet bazar və
bazar ertəsindən
başqa hər gün
nəşr olunur

Tiraj: 2700